

UNIVERSITÉ PALACKÝ À OLOMOUC

Faculté des lettres

Département des études romanes

MÉMORE DE MAÎTRISE

**L'image de la France et du monde : savoir-vivre
dans les fonds de la bibliothèque archiépiscopale de Kroměříž.**

The image of France and the others countries of the world: art of living in the collection of
archbishop's library in Kroměříž.

Olomouc 2011

Kristýna KŘEHÁČKOVÁ

Directeur de recherche : Doc. PhDr. Marie VOŽDOVÁ, Ph.D.

Je soussignée Kristýna Křeháčková, atteste avoir réalisé ce mémoire de maîtrise par moi-même et avoir noté toutes les références utilisées dans ce travail.

À Olomouc, le 5 mai 2011

.....

Signature

Table des matières

Introduction	p. 4
I. La littérature de voyage	p. 7
I. 1. La France et les autres pays européens	p. 7
I. 2. Le continent asiatique	p. 21
I. 3. Les deux Amériques	p. 28
I. 4. L’Afrique et les voyages autour du monde	p. 31
I. 5. Les voyages imaginaires	p. 34
II. La littérature géographique	p. 35
II. 1. Les études générales	p. 35
II. 2. L’ image détaillée des terres diverses	p. 36
III. Le savoir-vivre des Français	p. 44
III. 1. Les oeuvres sur l’art culinaire	p. 44
Conclusion	p. 48
Liste des abréviations	p. 54
Anotace	p. 55
Annotation	p. 56
Bibliographie	p. 57
Annexe	p. 60

Introduction

Un grand nombre de châteaux qui se trouvent sur le territoire de la République tchèque possèdent une bibliothèque. Elle représente une partie importante et inséparable de leur mobilier et rivalise souvent avec d'autres valeurs artistiques et historiques. Il en est de même pour la bibliothèque du Château archiépiscopal à Kroměříž, rangée parmi les fonds historiques les plus marquants au monde. Elle conserve des collections remarquables à travers lesquelles nous pouvons pénétrer dans le passé. Étant une source de connaissances elle nous fait découvrir l'esprit des temps anciens.

Fondée en 1694 par l'évêque Charles II. Lichtenstein-Castelcorn, la bibliothèque du château de Kroměříž ne comptait dans ses débuts que quatre mille cinq cents tomes. Naturellement, la plupart étaient des livres théologiques, venait ensuite le droit et l'histoire. Les livres pour la bibliothèque qui ne servait pas uniquement aux représentants de l'Église mais aussi au public étaient achetés en accord avec le plan. Enrichie peu à peu sous les successeurs de Charles II. Lichtenstein-Castelcorn, elle est dévastée par l'incendie en 1752. Renouvelée dix-huit ans plus tard, elle connaît un agrandissement de ses fonds grâce aux dons particuliers, notamment à l'époque du renouveau national. Aujourd'hui elle comprend environ soixante et un mille livres dont quatre cent trente-six manuscrits et cent soixante-treize incunables.

Notre mémoire fait partie d'un projet intitulé « Les livres français dans les fonds de la bibliothèque archiépiscopale du château de Kroměříž. Littérature socio-scientifique et instructive. » Il est réalisé dans le cadre de la compétition scientifique d'étudiants nommée IGA proposé par l'Université Palacky à Olomouc. Il s'agit de la première année de ce concours. Travaillé depuis un an, le projet est basé sur les recherches exécutées au sein du château.

Dans ce mémoire nous nous intéressons à une partie spécifique des textes français inclus dans les fonds de cette bibliothèque considérable. Notre attention se porte essentiellement sur les récits de voyage et sur la littérature géographique. Nous nous consacrons également aux oeuvres qui reflètent le savoir-vivre des Français. Nous nous sommes donnés pour but de relever des livres de tels genres et d'en dresser ensuite une liste.

Pour réaliser cet objectif nous avons suivi plusieurs procédés. En premier lieu nous avons effectué des recherches sur place. Dans les cinq salles de la bibliothèque nous avons consulté les volumes correspondants. L'étape suivante était consacrée à la numérisation. Nous avons transmis les parties essentielles des livres choisis en forme numérique. Dans un troisième temps nous avons accédé au travail avec ces données dont nous avons élaboré un répertoire synoptique.

En rapport avec les genres littéraires sélectionnés, nous avons divisé notre mémoire en trois sections principales. Celles-ci représentant les livres qui correspondent aux trois catégories suivantes : les récits de voyages, les études géographiques et la gastronomie ou les délicatesses de la table. Étant subdivisées, elles contiennent plusieurs parties. Nous avons distribué les voyages selon la destination et les continents parcourus tout en ajoutant les expéditions fictives. La géographie conçoit les atlas et la description minutieuse de contrées diverses. En ce qui concerne la gastronomie, nous avons relevé les manuels qui enseignent l'art culinaire. Chacune de ces parties est formée d'une liste. Classés par ordre alphabétique, les répertoires renferment les articles qui sont constitués d'une base informative et d'un corps descriptif. La base rassemble les renseignements bibliographiques, fait connaître le nom de l'auteur, la version entière du titre, le lieu et l'année de la parution ainsi que le nom de l'éditeur. Elle indique également le nombre de pages et les proportions du livre. En dernier lieu elle apporte les informations relatives à l'emplacement du volume donné dans la bibliothèque. Elle signale la cote de l'écrit, le nombre de ses tomes, apprend ensuite la salle¹ où il se trouve, l'armoire dans laquelle il est placé ainsi que l'étagère et le rang. Pour compléter ces indications nous avons adjoint une description précise du contenu qui évoque les endroits parcourus, le déroulement des voyages, la situation actuelle des domaines différentes et qui reflète les intérêts et les efforts de son époque.

---

¹ Le complexe de bibliothèque au château de Kroměříž est constitué de quatre bibliothèques. La bibliothèque d'origine baroque contenant les vieilles parties du fond est appelée l'Ancienne bibliothèque. Formée par deux salles, la Grande et la Petite, elle possède aujourd'hui le plus de livres français de toute la bibliothèque. L'antisalle de la Petite salle abrite des textes théologiques et historiques ainsi que les belles-lettres provenant de la Nouvelle bibliothèque dont ils représentent une fraction. Cette dernière a été créée en 1875 pour former la place aux livres d'Augustin Theiner, bibliothécaire du Vatican. La Bibliothèque forestière dont le nom est dérivé de son emplacement au bureau de l'administration forestière, comprend des textes placés dans une bibliothèque provisoire d'autrefois. Elle comptait des nouveaux livres non traités, des brochures et des duplicata. Plus tard on y a ajouté des tomes confisqués dont une partie a été mise dans la Bibliothèque dite de trésor. L'intérieur des salles de la bibliothèque tel qu'on le connaît aujourd'hui date des années sonante du 17e siècle. Ses plafonds, ornés de fresques splendides, sont l'oeuvre du peintre Josef Stern.

À travers les répertoires de ce mémoire nous mettons en évidence quelles étaient les années les plus fertiles quant à la publication d'écrits géographiques, gastronomiques ainsi que ceux de voyages, quels étaient les éditeurs les plus renommés par une production abondante et nous montrons entre autres les aspirations des auteurs et des voyageurs. Nous donnons l'image de ce qui attirait l'attention des bibliothécaires et des ecclésiastiques dans le choix et la commande des livres.

I. La littérature de voyage

La littérature de voyage déposée dans les fonds de la bibliothèque archiépiscopale de Kroměříž servait avant tout à faire connaître les civilisations et les cultures dont la différence susciter l'attention. Nous y trouvons non seulement les relations qui reflètent de longs voyages de découverte réalisés en Asie et sur le continent américain mais aussi l'image minutieuse des différents pays européens. Écrits par des chefs d'expéditions, par de grands voyageurs ou par des missionnaires, ces textes résultent de leurs connaissances acquises pendant l'exploration des vastes territoires. Ils y approchent la situation géographique des endroits, les conditions climatiques, les richesses de la nature. Tout en décrivant les villes et les villages, ils esquissent les habitants locaux, leur façon de vivre, leurs coutumes et traditions. Ils y informent ensuite du contexte religieux, administratif et militaire, évoquent le commerce effectué ainsi que les productions territoriales. À travers ces écrits ornés de planches, de cartes géographiques et de plans, ils donnent une bonne vision du monde.

I. 1. La France et les autres pays européens

(L') Abbaye ou le chateau de Barford (L'Abbaye ou le chateau de Barford, imité de l'anglois), Londres et Paris, Gauguery, 1769, 179 s., 11x16,5 cm, (NK 6304 – B/b, VI/2, 15).

Poutavé zachycení událostí spjatých s významným katolickým rodem de Powis, který založil opatství Barford. Když se Anglie v době vlády Jindřicha VIII. odloučila od římskokatolické církve, klášter se stal majetkem anglického krále jakožto nejvyššího představeného církve v Anglii.

Amusemens des eaux de Schwalbach, des Bains de Wisbaden et de Schlangenbad (Amusemens des eaux de Schwalbach, des Bains de Wisbaden et de Schlangenbad, avec deux relations curieuses; l'une de la Nouvelle Jerusalem et l'autre d'une partie de la Tartarie Independente, avec des figures en taille-douce, nouvelle edition), Liege, Everard Kints, 320 s., 10x17 cm, (NK 8001 – C/a, VII, 29).

Zábavné pojednání o minerálních pramenech města Schwalbach a početných termálních pramenech Wiesbadenu a Schlangenbadu. Připojena je zpráva o cestě do Nezávislé Tartárie (Střední Asie) a zpráva o cestě do Nového Jeruzaléma. Součástí je obrazová dokumentace (mapa Nového Jeruzaléma, plány lázeňských měst, aj.).

BARON, A.: *La Belgique monumentale* (Panthéon national, la Belgique monumentale, artistique et pittoresque, par MM. H. G. Moke, Victor Joly, Eugène Gens, Théodore Juste, Ferdinand Carron, Charles Hen, G.-G.-G.-G., Félix Stappaerts, E. Gaussoin, Le Major Renard, E. Robin et André van Hasselt, ouvrage suivi d'un tableau sur l'état actuel des arts, des science et de la littérature en Belgique), Bruxelles, A. Jamar, Ch. Hen, 1844, 1. sv. 336 s., 2. sv. 280 s., 17x25,5 cm, (NK 5030, 5031 – A/g, X/2, 13, 14).

Obraz Belgie, pozoruhodné evropské krajiny vyznačující se bohatstvím v různých oblastech. Přibližuje města, památky a malebnosti deseti belgických provincií – Flander, Brabantu, Namuru, Henegavska, Lucemburku, Lutychu, Antverp a Limburku. Ukazuje jejich různorodost, jedny se podobají rozlehle zahradě, jiné mají hornatý charakter. Informuje o geografickém rozčlenění země, podrobně hovoří o přírodě, zemědělské produkci, průmyslu. Vykresluje obyvatele, jejich zvyky a tradice, kroje. Přináší rovněž přehledné poučení o belgickém umění, vědě a literatuře. Mapuje jejich vývoj od roku 1830, zobrazuje aktuální stav. Dílo je bohatě ilustrováno.

BOUILLIER, Auguste: *L'Île de Sardaigne* (L'Île de Sardaigne, description, histoire – statistique – moeurs, état social), Paris, E. Dentu, 1865, 373 s., 14x21 cm, (NK 5736 – B/a, V, 3).

Popis Sardinie. Přináší geografické údaje – poloha, klima, hory, řeky, jezera, flóra a fauna. Podává obraz měst a venkova, zachycuje provincie Cagliari, Sassari, jejich památky, církevní stavby, parky a promenády. Popisuje Oristano, Alghero a další malá města, charakterizuje venkovskou krajinu, pomerančovníkové sady, pláň aj. Věnuje se dějinám ostrova, rozepisuje vývojové etapy od nejstarších dob, sleduje společenskou proměnu, přechod od feudalismu k modernímu uspořádání, hovoří o pozemkové reformě. Předkládá statistické údaje, mapuje zdejší populaci (stav společnosti v různých dobách, narození, úmrtí, občanské a politické

členění, atd.), zemědělství (příčiny úpadku, produkce, zisk, reformy), obchod a průmysl (obchodní vztahy s Francií, Itálií, sůl, ad.), silniční, železniční a námořní dopravu (strategický význam železnic, vojenský a obchodní význam přístavů), daňový systém (pozemková daň, daň z příjmů), vzdělání (aktuální stav, základní a střední školy, italské a německé univerzity, ad.), soudnictví (občanské právo, vendeta, lupiči, bandité, preventivní opatření, sociální reformy, atd.). Zachycuje zvyky Sardů, zábavu (divadlo, tanec, hudba, slavnosti), společnost, (šlechta, lid, sardské ženy, sňatky bez věna, manželská věrnost, vize budoucnosti, apod.), duchovenstvo (organizace církve, bohatství kněží, chudova klášterů). Součástí je mapa ostrova.

BOUILLIER, Auguste: *L'Île de Sardaigne* (L'Île de Sardaigne, dialecte et chants populaires, deuxième édition refondue et corrigée), Paris, E. Dentu, 1865, 293 s., 14x20,5 cm, (NK 6350 – B/b, VII, 24).

Poučení o italském ostrově Sardinie. Obsahuje studie o sardském nářečí a pojednání o místních lidových písních. Hovoří o vývoji jazyků, změnách v gramatice i slovní zásobě, vzniku románských řečí, jejich dělení. Vyjmenovává hlavní dialekty Sardinie, poukazuje na existenci velkého množství subdialektů, vytyčuje místo sardského dialektu mezi dialekty italskými, zmiňuje analogie s latinou. Věnuje se způsobu tvoření slov, roli přízvuku, protichůdným tendencím, gramatice. Sleduje pronikání germánských prvků do sardštiny, vliv španělštiny, řečtiny, feničtiny. Uvádí charakteristické znaky sardského jazyka, díla psaná tímto dialektem. Nastihuje obecné rysy lidových písní, zabývá se otázkou náboženství a lásky na Sardinii. Podrobně analyzuje písně náboženské, válečné, domácí a písně o lásce. Všímá si satirických a burleskních prvků v těchto zpěvech. Pozornost věnuje také rysům melancholickým. Přibližuje zpěvy matek a chův dětem. Zabývá se sardskou pastorální poezií, poezií o smrti, pohřebními zpěvy. Informuje o zvlátnostech lidových písní Sardinie, o absenci fantaskních a historických prvků, o stylu, lyrické formě, španělském vlivu. Poukazuje na význam lidových písní, které reflektují sardské zvyky.

BROM, Gisbert: *Guide aux Archives du Vatican*, Rome, Loescher et Co (W. Regensberg), 1910, 96 s., 16,5x23,5, (NK 11177 – C/f, VI/2, 21).

Průvodce vatikánskými archivy. Předkládá praktické rady všem, kteří přicházejí do těchto míst bádát. Zachycuje nejvýznamnější publikace, na základě kterých lze nalézt všechny ostatní. Mapuje tajný archiv (rejstříky, rukopisy, breve), avignonský archiv, archiv papežské komory (závazky, řešení, ad.), Svatoandělského hradu, archiv konzistorní, archiv státních tajemníků (nunciatury, vyslanectví – Německo, Francie, Španělsko, Polsko, Portugalsko, Monako, Malta, ad.).

(Les) Campagnes du Roi (Les campagnes du roi avec des reflexions sur les causes des evenemens), 1762, 296 s., 10x16,5 cm, (NK 6305 – B/b, VI/2, 16).

Vojenská tažení pruského krále zaznamenaná v dopisech jednoho z důstojníků. Listy věrně reflektují aktuální stav stran ve válce o rakouské dědictví: mapují směřování části pruské armády do Čech, informují o dobytí města Olomouc maršálem Schwerinem, o připojení se Francie a Bavorska k Sasku a jejich vpádu do Prahy, o pohybu vojska Karla Lotrinského, jeho rozdělení na dva tábory, ad. Součástí jsou úvahy o příčinách událostí.

CARR, John: *L'Étranger en Irlande* (L'Étranger en Irlande, ou Voyage dans les parties méridionales et occidentales de cette isle , dans l'année 1805, avec figures, traduit de l'anglais, par Mc Keralio-Robert), Paris, Léopold Collin, 1809, 393 s., 13x20,5 cm, (NK 6645 – B/c, III, 23).

Vyprávění o cestě Sira Johna Carra po jižní a jihozápadní části Irska v roce 1805. Zaznamenává povahu irského obyvatelstva, přináší poznámky, které se týkají stavu společnosti, politiky, veřejných budov a dalších aspektů. Vykresluje městečko Llangollen, ostrov Anglesey, dublinskou zátoku. Hovoří o irské historii. Popisuje město Dublin, jeho hrad, zdejší kostely, budovu irského parlamentu, anglickou poslaneckou sněmovnu, katedrálu sv. Patrika, knihovnu. Zachycuje mosty na řece Liffey, nemocnice, vzdělávací instituce. Líčí dublinskou společnost, stav duchovenstva, typické oděvy obyvatel, místní žebráky, způsob postihu zločinců. Pojednává o pohostinnosti venkovanů, jejich naivitě i velkomyslnosti. Zmiňuje pohoří Wicklow, malebné Glendalough a okolí i příběh sv. Kevina.

CHOISEUL-GOUFFIER, le comte de: *Voyage pittoresque dans l'Empire Ottoman* (Voyage pittoresque dans l'Empire Ottoman, en Grèce, dans la Troade, les Iles de l'Archipel et sur les cotes de l'Asie-Mineure, par M. le Comte de Choiseul-Gouffier, ambassadeur de France a Constantinopole, seconde edition, augmentée de notices historiques d'après les voyageurs modernes les plus célèbres, rédigées avec le concours et les observations inédites de M. Hase, de l'Institut, conservateur des manusc. de la Biblioth. Royale, professeur de grec moderne a l'Ecole des langues orientales, et de M. Miller, de la Bibl. Royale, éditeur et traducteur du Périples de Marcien d'Héraclée), Paris, J.-P. Aillaud, 1842, 1. díl 347 s., 2. díl 398 s., 3. díl 390 s., 4. díl 360 s., 13,5x21 cm, (PPMS 403, 404 – K/2, I/1, 39, 40).

Malebné putování po Turecké říši, Řecku, Troas, ostrovech v Egejském moři (Paros, Lesbos, Samos, Naxos, ad.) a po pobřeží Malé Asie. Přináší mapy a plány, poutavě popisuje jednotlivá města, ostrovy, aktuální dění, pohostinnost obyvatel, vykresluje jejich oblečení, zvyky, zobrazuje památky, přírodní a jiné zvláštnosti. Součástí je bohatá obrazová dokumentace.

(L') Empereur Nicolas. Son voyage (L'Empereur Nicolas, son voyage, politique russe, but secret du voyage, départ, escorte, l'incognito, entrevue de l'empereur et du comte de Meyendorff en bonnet de nuit et en robe de chambre, l'empereur Nicolas, son caractère, M. de Custines, le soldat et la discipline, le supplice, le grand-duc Michel, l'actrice et l'empereur, le bal masqué, le domino rose, Nicolas, tambour-maître, arrivée en Angleterre, costume étrange du czar, le prince Albert, la reine Victoria, grande entrevue, aventures a Londres, départ, etc., etc.), Bruxelles, Société belge, Leipzig, Léopold Michelsen, 1844, 92 s., 10,5x16 cm, (1. P, ALS 22.164 – M/b, III/2, 28).

Vyprávění o cestě ruského cara Mikuláše I. do Anglie. Informuje o zastávce v Berlíně, Haagu, Rotterdamu. Vykresluje charakter panovníka, zabývá se otázkou samovlády, líčí různé příhody týkající se vladaře, zmiňuje ty, kteří se těšili císařově přízni (např. malíři Ladurnère, Tanneur). Detailně popisuje císařův pobyt na anglické půdě, zachycuje události na královském dvoře během jeho návštěvy, mapuje jeho vyjížďky Londýnem, hovoří také o postoji, který zaujímají Angličané k osobě ruského cara. Analyzuje záměr této návštěvy, všímá si způsobu, jakým je situace prezentována v novinách, věnuje se finanční situaci Ruské říše.

(Les) Entretien des voyageurs sur la mer (Les entretiens des voyageurs sur la mer, seconde partie dans laquelle on traite de plusieurs affaires concernant l'état et la religion), Cologne, Pierre Marteau, 1683, 389 s., 8x13,5 cm, (PPMS 9032 – M, VII, 8).

Rozhovory, které vede skupina cestujících během plavby z Francie do Hamburku (přes Anglii a Holandsko). Účastníci tohoto putování jsou obrazem Evropy, její různorodosti v oblasti náboženského vyznání. Jsou zde představitelé sedmi náboženství: kalvinisté, luteráni, katolíci, sociniáni, anabaptisté, armeniáni a soupenci židovské víry. Hovoří o rozličných státních a náboženských otázkách, reagují na dobové dění, na situaci protestantství ve Francii. Daleko od pronásledujících dragounů, přístavní policie a konvertorů, otevřeně vyslovují své názory.

(L') Espion dans les cours des princes chrétiens (L'Espion dans les cours des princes chrétiens, ou Lettres et memoires d'un envoyé secret de la Porte dans les Cours de l'Europe, où l'on voit les découvertes qu'il a faites dans toutes les Cours où il s'est trouvé, avec une dissertation curieuse de leurs forces, de leur politique, et de leur religion, quatorzième édition augmentée dans le corps de l'ouvrage, et enrichie de figures en taille-douce), Cologne, Erasme Kinkius/Kenkus, 1715 (1.-3. sv.), 1716 (4.-6. sv.), 1. sv. 353 s., 2. sv. 334 s., 3. sv. 373 s., 4. sv. 312 s., 5. sv. 394 s., 6. sv. 314 s., 10x17 cm, (NK 7527-7532 – B/c/2, III/2, 28-33).

Listy tajného tureckého vyslance zachycující jeho pobyt na různých evropských dvorech. Pojednávají o významných osobách, státních záležitostech, válkách, církevních hodnostářích, aj. Analyzují vojenskou sílu zemí, jejich politický a náboženský systém. Podávají obraz dění v mnohých krajinách v letech 1637 – 1682. Součástí je obrazová dokumentace. Jde o překlad z angličtiny.

EYRIES, J. B. B.: *La Suisse, ou Costumes, Moeurs et Usages des Suisses* (La Suisse, ou costumes, moeurs et usages des Suisses, suite de gravures coloriées avec leurs explications), Paris, Gide Fils, 16,5x26,5 cm, (NK 571 – A/a, IX/2, 1).

Album švýcarských krojů. Podává obraz Švýcarska a jeho obyvatel, popisuje jejich mravy, zvyklosti a tradice. Tvoří jej dvacet jedna barevných ilustrací, které zobrazují občany jednotlivých kantonů v různých krojích. Představují pastýře z Appenzellu, vdanou ženu z

Fribourgu, služebnou z Curychu, dámu s deštníkem ze Schwyzu, měšťana kantonu Zug a další. Ke každé ilustraci je připojeno vysvětlení, které komentuje příslušný oděv a krátce charakterizuje danou oblast. Úvodní poznámka obsahuje základní geografické údaje, nástin historie kantonů, jejich vlád, jazykové situace, náboženství a vzdělání.

(Le) Guide d'Amsterdam (Le guide d'Amsterdam, enseignant aux voyageurs et aux negocians sa splendeur, son commerce, et la description de ses edifices : la connoissance de poids, des mesure, des aunages , et du change des principales villes de l'Europe, du reglement de la banque et du Lombard : et la maniere de tenir les livres de compte : le tarif des droits d'entrée et de sortie des marchandises de France, d'Espagne, de Hollande, de Liége, etc., avec le tarif d'appréciation des droits du poids; ensemble ceux de la douane et du courtage : le partement des postes, des chariots, des barques; et la route des principales villes de l'Europe, enrichy de figures), Amsterdam, Daniel de la Feuille, 1701, 208 s., 10,5x16,5 cm, (TK 8801 – Z/b, XIII/2, 6).

Třídenní průvodce po Amsterodamu, ukazuje návštěvníkům nádheru města a jeho obchody. Popisuje budovy, poučuje v oblasti bankovníctví (ukazuje, jak vést účetní záznamy), informuje o sazbě vstupního a výstupního práva zboží z Francie, Španělska, Holandska a jiných zemí, přibližuje míry a váhy, přináší mnoho dalších užitečných rad cizincům a obchodníkům.

JORDAN DE COLOMBIER, Claude: *Voyages historiques de l'Europe* (Voyages historiques de l'Europe, ou les delices de la France, d'Espagne, d'Italie, d'Allemagne, d'Angleterre, des Provinces-Unies, du Païs-bas Espagnol, de la Pologne et Lithuanie, de la Suède, du Danemarck, de la Norwege, des Isles d'Islande, et de la Moscovie, contenant leur politique, gouvernement, religion, leurs moeurs et coûtumes, et ce qu'il y a de plus remarquable dans tous ces roiaumes et provinces, inrichis de cartes géographiques de chaque roiaume, et de leurs plus beaux edifices, augmentez d'une guide à chaque province, pour la commodité des voiageurs), Bruxelles, Josse de Griek, 1704, 1. díl 111 s., 2. díl 123 s., 3. díl 152 s., 4. díl 190 s., 5. díl 109 s., 6. díl 381 s., 7. díl 86 s., 8. díl 128 s., 9,5x16 cm, (PPMS 8977-8979 – M, VI, 39-39b).

Popis evropských zemí, toho, čím se vyznačují. Autor se opírá o mnohaleté zkušenosti z cest a působení u hlavních evropských královských dvorů. Tyto zkušenosti rozepsal do osmi dílů. Informuje v nich o geografické situaci území, o zvláštlostech týkajících se náboženství, zvyků a mravů jednotlivých národů; o vzácnostech, které se v jejich zemi nachází. Zachycuje historické mezníky, vládní systém, jazykovou situaci. Předkládá specifika dané oblasti. Součástí každého dílu jsou zeměpisné mapy a průvodce, který usnadňuje cestování. Popisuje nejfrekventovanější trasy v království. První díl – Francie. Druhý díl – Španělsko a Portugalsko. Třetí díl – Itálie. Čtvrtý díl – Anglie, Irsko, Skotsko. Pátý díl – Holandsko. Šestý díl – Německá říše. Sedmý díl – Moskva. Osmý díl – Polsko, Litva, Švédsko, Dánsko, Norsko a Island.

LABAT, Jean-Baptiste: *Voyages du P. Labat de l'ordre des FF. Precheurs* (Voyages du P. Labat de l'ordre des FF. Precheurs, en Espagne et en Italie), Amsterdam, aux dépens de la Compagnie, 1731, 1. sv. 307 s., 2. sv. 262 s., 3. sv. 264 s., 4. sv. 320 s., 5. sv. 278 s., 6. sv. 292 s., 7. sv. 264 s., 8. sv. 316 s., 10x16,5 cm, (NK 12964-12971 – D/a, I/2, 7-14).

Cesty otce Labata po Španělsku a Itálii. V osmi svazcích přibližuje církevní činitel místa, která navštívil (Cádiz, Sevilla, Marseille, Janov, Florencie, Řím, ad.), popisuje zvyklosti obyvatel, zvláštosti jednotlivých krajín, události, kterých byl svědkem. Přináší informace z různých oblastí a podává tak ucelený obraz obou zemí.

LAVALLÉE, Joseph: *Voyage pittoresque et historique de l'Istrie et de Dalmatie* (Voyage pittoresque et historique de l'Istrie et de Dalmatie, rédigé d'après l'itinéraire de L. F. Cassas, ouvrage orné d'estampes, cartes et plans, dessinés et levés sur les lieux par Cassas, peintre et architecte, auteur et éditeur du Voyage pittoresque de la Syrie, de la Phénicie, de la Palestine et de la basse Égypte, et gravés par les meilleurs artistes en ce genre, sous la direction de Née), Paris, Née, 1802, 157 s., 35x49,5 cm, (1. P, ALS 22.053 – M/b, I, 2).

Záznam cest, které L. F. Cassas vykonal po Istrii a Dalmácii. Početné kresby, které zde pořídil, zachycují historii těchto území a mnohé památky – Pula: amfiteátr, Augustův chrám aj., Split: Diokleciánův palác, Trieste: přístav. Zobrazují dále okolní hrady, kaskády, a jiné pozoruhodnosti.

LEHNINGER, Jean Auguste: *Description de la ville de Dresde* (Description de la ville de Dresde, de ce qu'elle contient de plus remarquable et de ses environs), Dresde, les Freres Walther, 1782, 408 s., 11x17,5 cm, (NK 2590 – A/d, V/2, 27).

Podrobný popis Drážďan a okolí věnován hraběti Marcolinimu. Zachycuje Staré město, Nové město i předměstí. Uvádí jejich ulice, náměstí, významné budovy, např. Zwinger, Semperova opera, rezidenční zámek, Hofkirche a řadu dalších rodových paláců a domů, kostelů, obchodů. Zmiňuje také most přes řeku Labe. Přibližuje obyvatelstvo od vojáků po buržoazii, vykresluje národní povahu. Přibližuje kurfiřtský dvůr, jeho jednotlivé složky (státní pokladna, rada pro válečné záležitosti, ministerstvo obchodu, policejní komise, ad.). Mapuje náboženskou situaci, místní nemocnice a sirotčince. Informuje také o vědě, umění a školství, uvádí vzdělávací instituce, knihovny, akademie. Zmiňuje významné malíře, sochaře, architekty. Věnuje se obchodu, manufakturám. Pojednává o zahradách, parcích a jiných místech určených k odpočinku a zábavě. Obsahuje rovněž užitečné informace pro cizince (ubytování, jízdní řád dostavníků, apod.). Součástí je obrazová dokumentace.

LÉUS, Marcelin: *La Russie*, (La Russie devant la civilisation, solution générale des questions européennes par la reconstitution intégrale de la Pologne), Paris, E. Dentu, G. Douniol, 1865, 236 s., 11,5x19 cm, (NK 9.298 – C/c, VII/2, 17).

Kniha podává obraz Ruska, zabývá se historií a civilizací této země. První část vykresluje aktuální situaci v evropských zemích, hrozící nebezpečí, anglickou a francouzskou politiku. Přibližuje politické stanovisko Rakouska, Pruska i Ruska. Naznačuje mezinárodní vztahy a evropské otázky. Druhá část se věnuje ruským dějinám, analyzuje náboženské poměry, byrokratický systém, administrativní záležitosti. Hovoří o postoji panovníků, o polsko-ruské otázce a o jejím řešení.

LORIOLO-DUFAU, P. A.: *La France. Description géographique, statistique et topographique. Haut-Rhin* (La France, description géographique, statistique et topographique, présentant l'état actuel, physique, moral, politique, militaire, administratif, judiciaire, religieux, financier, agricole, industriel, commercial, scientifique et littéraire des départements de la France et de ses colonies; avec une carte et un dictionnaire topographique,

biographique et bibliographique de chaque departement, publiée sous les auspices de S. A. R. MGR le duc d'Orléans, Haut-Rhin), Paris, Verdière, Colmar, Kaepelin, Strasbourg, Levrault, 1834, 128 s., 14x22 cm, (NK 12673 – C/i, IX, 1a).

Obraz departmentu Haut-Rhin nacházejícího se v Alsasku. Přináší geografické údaje, informuje o politice, soudnictví, financích, vojenství, průmyslu, zemědělství, obchodu, vědě a literatuře. Součástí je obrazová dokumentace (mapy), připojen je rovněž topografický, biografický i bibliografický slovník. Dílo je součástí rozsáhlého projektu, který podává souhrnný popis Francie a jejích kolonií.

Nouveau guide du voyageur en Italie (Nouveau guide du voyageur en Italie ou description abrégée de l'Italie et de ce que ce pays offre de plus intéressant et de plus instructif, soit par rapport aux monuments antiques et modernes des science et des arts, que des productions territoriales, du climat, de l'agriculture, du commerce, de l'industrie, de la population, des moeurs et des usages des habitants etc., avec l'indication des distances en postes, et des meilleures auberges, ouvrage enrichi d'une carte générale de l'Italie, et de carartes routières, dressées d'après les meilleures récemment publiées, on y joint l'indication et la description des routes nouvellement construites, et les plans des villes principales, telles que Milan, Turin, Gênes, Venise, Florence, Rome, Naples et Palerme), Milan, Epimaque et Pascal Artaria, 1. sv. 323 s., 2. sv. 793 s., 12x19,5 cm, (TK 8680, 8681 – Z/b, XII, 44, 45).

Cestovatelská příručka po Itálii. Přináší základní informace o zemi, památkách, místních zajímavostech, podnebí, obchodu, obyvatelích a jejich zvycích a mnoho dalších údajů z různých oblastí. Obsahuje mapy a plány důležitých měst (Milán, Turín, Janov, Benátky, Florencie, Řím, Neapol a Palermo), popis nově vybudovaných cest včetně údajů o vzdálenostech mezi jednotlivými městy. Uvádí také ceny za přepravní služby.

PEYSSONNEL, de: *Observations historiques et géographiques, sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube et du Pont-Euxin* (Observations historiques et géographiques, sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube et du Pont-Euxin; suivies d'un voyage fait à Magnésie, à Thyatire, à Sardes, etc. contenant une relation de ce qu'il y a de plus curieux en monuments antiques, inscriptions, médailles, dont plusieurs

n'étoient pas efore connus; et précédées d'une dissertation sur l'origine de la langue sclavone prétendue illyrique), Paris, N. M. Tilliard, 1765, 356 s., 19,5x25,5 cm, (1. P, ALS 25.591 – N/b, IV. 21).

Historicko-geografická pojednání o barbarských kmenech, které sídlily na březích Dunaje a v Pont-Euxin (sever Turecka) – geografie zemí situovaných v severní a střední dunajské oblasti, jazyky zemí lemujících Dunaj, invaze západních, severních a východních barbarských kmenů, propůjčení půdy kmenům ze strany císařů, Bulhaři, Hunové, Chazarský národ, turecké, bulharské a ruské záležitosti, pád bulharské monarchie, barbarské kmeny v Asii, Moldavské knížectví ad. Dílo obsahuje záznam cesty do měst Magnesia ad Sipylum, Thyatira a Sardy (dnešní Turecko). Informuje o historii a geografii těchto míst, zmiňuje mnohé zajímavosti, které nebyly dosud známy. Věnuje se starobylým památkám, památným nápisům a medailím. Součástí jsou mapy a ilustrace.

PÖLLNITZ, Charles-Louis: *Nouveaux memoires du Baron de Pöllnitz* (Nouveaux memoires du Baron de Pöllnitz, contenant l'histoire de sa vie, et la relation de ses premiers voyages. Nouvelle edition), Francfort, aux depens de la Compagnie, 1738, 1. sv. 408 s., 2. sv. 367 s., 9,5x15,5 cm, (NK 6849, 6850 – B/c, VI/2, 11, 12).

Nové paměti barona de Pöllnitz. Reflektují autorův život, podávají nový a podrobný obraz královského dvora v Berlíně i jiných evropských dvorů, zachycují baronovy cesty, zpravují o různých zemích, předkládají jejich popis.

Recueil de voiajes au Nord (Recueil de voiajes au Nord, contenant divers memoires tres utiles au commerce et à la navigation), Amsterdam, Jean Frederic Bernard, 1715 (1.–3. sv.), 1718 (4. sv.), 1720 (5., 6. sv.), 1. sv. 200 s., 2. sv. 298 s., 3. sv. 340 s., 4. sv. 245 s., 5. sv. 408 s., 6. sv. 100 s., 10x16 cm, (NK 12580-12585 – C/i, III, 2-7).

Soupis cest po severní části země. Poznatky, které cestovatelé přivezli. První svazek předkládá pokyny, na základě kterých má cestování přinést užitek. Je zde zpráva o Grónsku – soupis cest, které Dánové vykonali, než objevili tuto zemi. Řada pamětí, které obsahují užitečné informace o obchodu a plavbě – např. jak vybavit loď, která loví velryby apod. Druhý svazek tvoří zápisník Frederica Martense z cesty po Spitzberguenu a zápisník kapitána

Wooda o plavbě na severovýchod země. Informují o klimatických podmínkách, zdejších rostlinách, popisují různé druhy ptactva a ryb, poučují o lovu velryb a o získávání rybího oleje. Třetí svazek přináší zprávu o Novém Foundlandu, o Japonsku, o východní Tartárii, dále list pana Delile o dosažení Misisipi a Kalifornie, cestu čínského císaře do východní a západní Tartárie aj. Vykreslují podobu míst, jejich charakteristické znaky, udávají polohu, rozlohu. Čtvrtý svazek obsahuje zprávu o korejském království, list pana Jartrouxe o dosažení Ginsengu, zprávu o krimejském Tatarsku a nogajských Tatarech ad. Pátý svazek vypravuje o cestách po Luisianě. Šestý svazek předkládá dokumenty, které vedly ke zřízení Západní společnosti, dále zprávu o Hudsnově zátocce. Zprávy a cestopisy v jednotlivých svazcích jsou často překlady z cizích originálů. Text doplňují ilustrace.

RIESCH, le baron de: *Observations en Italie* (Observations faites pendant un voyage en Italie, par le baron de R****, chambellan de sa Majesté le Roi de Pologne), Dresde, Freres Walther, 1781, 1. sv. 340 s., 2. sv. 284 s., 11,5x18 cm, (NK 13265, 13266 – D/a, VII/2, 7, 8).

Poznámky a poznatky komořího polské krále vztahující se k cestě po Itálii. Obsahuje geografické a jiné údaje charakterizující vybraná města. Z velkého množství uměleckých produktů, zvolil autor ty, které jsou hodny pozornosti. Ve snaze poučit dychtivého cestovatele a ušetřit jeho čas, přináší popis pozoruhodných malířských a sochařských uměleckých děl. Dílo nepředstavuje rozsáhlou uměleckou studii, předkládá základní informace. Hovoří o významných památkách měst Florencie (kostel sv. Vavřince, Santa Croce, zahrady Boboli, palác Vecchio, Corsini, ad.), Řím (fontána di Trevi, Jupiterův chrám, Koloseum, Palatinum, vila Pamphili, chrám Sv. Petra, palác Farnesina, Borghese, Kapitol, Villa Medici, Sixtínská kaple, ad.), Neapol (divadlo sv. Karla, kostel sv. Terezy, kaple Sansevero, Pompeje, ad.).

SAINT-NON, Jean-Claude Richard de: *Voyage pittoresque de Naples et de Sicile* (Voyage pittoresque ou description des royaumes de Naples et de Sicile, quatrième volume, contenant la description de la Sicile), Paris, 1785 4. sv. 1. díl, 1786 4. sv. 2. díl, 34,5x50 cm, (1. P, ALS 21.442 – M/a, I, 16).

Malebné putování Sicílií. Popis úctyhodného množství výhledů, krajin a starověkých památek, které tato země poskytuje. Informace o poloze, rozloze, bohatství. Popis cesty, tak jak ji vykonali tvůrci díla. Součástí jsou mapy a plány, poznámky a popis sicilských medailí.

(Le) *Simplon et l'Italie septentrionale* (Le Simplon et l'Italie septentrionale, promenades et pèlerinages), Paris, Belin-Leprieur, 552 s., 16,5x24,5 cm, (NK 5017 – A/g, X, 29).

Procházky a putování severní Itálií. Dílo zachycuje Ženevu, její historii, vládní orgány, památky a instituce. Popisuje Ženevské jezero a okolí (Villeneuve, Saint-Maurice, Vernay, ad.). Zmiňuje klášter v průsmyku sv. Bernarda a údolí Aosty. V exkurzi pokračuje do měst Martigny, Sion, Brig, navštěvuje pevnost Beauregard. Přibližuje průsmyk Simplon, zdejší přírodu, připomíná jeho minulost spjatou s Napoleonem. Přináší popis italské Ravenny, vykresluje jezero Lago Maggiore a jeho tři Boromejské ostrovy: Isola Bella, Isola Madre, Isola Pescatori. Putuje dále do Milána, Pavie, Bergama, Verony, Padovy, Benátek, Florencie, Pisy, ad. Stručně informuje o historii míst, věnuje se památkám, významným stavbám, umění. Vystihuje charakteristické rysy jednotlivých měst, podává ucelený obraz severoitalské oblasti.

SKJÖLDEBRAND, A. F.: *Description des Cataractes et du Canal de Trollhätta* (Description des cataractes et du canal de Trollhätta en Suède; avec un précis historique), Stockholm, Charles Delén, 1804, 47 s., 18x24 cm, (PPMS 1430 – L/d/2, I, 34).

Popis vodopádů a kanálu nacházejících se v blízkosti města Trollhättan ve Švédsku. Uvedeny jsou rovněž informace o historii kanálu, který byl součástí velkého dopravního plánu mezi Baltským a Severním mořem. Přiložena je obrazová dokumentace (mapa, kresby).

Voyage dans la Suisse occidentale (Voyage historique et littéraire dans la Suisse occidentale, nouvelle édition augmentée), Suisse, 1787, 1. sv. 306 s., 2. sv. 354 s., 12,5x20 cm, (NK 7834, 7835 – C/a, IV/2, 11, 12).

Cestování západním Švýcarskem. Přináší poznámky o historii, zvycích, geografii, památkách, umění a umělcích. Zachycuje Basilej, zdejší klima, památky, parky, obyvatele, jejich zvyky (určování hodin, apod.), vládní systém, náboženství. Všimá si situace na akademické půdě,

vzdělavců, pozoruhodných budov, kostelů. Popisuje Nidau a jeho zámek, Bielské jezero a okolí, Neuchatel, jeho obyvatele, společenský život, typografické práce, hodinářský průmysl, víno. Popisuje město Yverdon, starobylé památky, okolní zámky, dále údolí de Joux, jeho obce a instituce. Vykresluje Ženevu, katedrálu sv. Petra, knihovnu a její rukopisy, vzdělávací instituce, ženevskou společnost. Přibližuje Lausanne, životní styl zdejších obyvatel, dále Vevey, Saint-Maurice, Morat a řadu dalších západošvýcarských měst. Součástí jsou poutavé anekdoty a mnohé historické poznámky a připomínky. Úvodní část předkládá seznam literatury, která pojednává o švýcarské historii a geografii.

Voyage d'Italie (Voyage d'Italie par M. ***), Paris, la Veuve de Varennes, 1686, 132 s., 8,5x15 cm, (NK 14389 – D/c, I/2, 24).

Stručný záznam událostí každého dne během cesty po Itálii. Jednotlivé zápisy uvádí datum a místo pobytu.

Voyage pittoresque de la France (Voyage pittoresque de la France, ouvrage national, dédié au roi), Paris, Lamy, 1792, 31,5x50 cm, (1. P, ALS 21.435-21.437 – M/a, I, 9-11).

Cesty po různých koutech francouzského území v obrazech. Svazky obsahují četné malby, které podrobně znázorňují jednotlivé regiony. Zachycují Paříž, Pikardii, Auvergne, Provence-Alpes-Côte d'Azur, jejich departmenty Aisne, Oise, Haute-Loire, Bouches du Rhône, významné okresy, přibližují zdejší památky a stavby (opatství, hrady, kostely, zahrady a parky, řeky, ad.). Ke každému obrázku je připojeno krátké vysvětlení s popisem daného místa.

Voyage pittoresque de la France (Voyage pittoresque de la France, avec la description de toutes ses provinces, ouvrage national, dédié au roi, et orné d'un grand nombre de gravures, exécutées avec le plus grand soin, d'après les dessins de meilleurs artistes, par une société de gens de lettres, province du Rousillon), Paris, Lamy, 1787, 55 s., 31,5x50 cm, (1. P, ALS 21.438 – M/a, I, 12).

Malebné putování francouzským krajem Roussillon. Přináší historický a geografický popis provincie, mapuje vývojové etapy. Věnuje se památkám, církevním záležitostem (hierarchii, správním orgánům, institucím), občanské a politické správě. Všímá si zemědělství, obchodu, přírody. Podstatnou část díla tvoří kresby. Zachycují jednotlivé departmenty, jejich metropole a jiná, více či méně významná, města. Je zde vyobrazen Perpignan (zdejší univerzita, botanická zahrada, ad.), Collioure (pevnost, přístav, aj.), Elne, ad.

Voyage pittoresque de la Grèce, Paris, 1782, 1. sv. 204 s., 39x49 cm, (1. P, ALS 22.054 – M/b, I, 3).

Malebný záznam cest, které autor vykonal po Řecku. Zachycuje různorodou podobu země, úrodné venkovské oblasti, vzkvétající města, bojovné národy, vše obklopeno památkami, které připomínají velké činy, mramorovými a bronzovými sochami, které líčí krásu hrdinů a bohů. Dílo předkládá věrnou podobu řeckého území – popis míst a jejich obyvatel, přírodních a jiných zvláštností, poučení o historii a památkách. Text doplňují mapy a četné ilustrace.

I. 2. Le continent asiatique

(L') Atlas des voyages d'Ali Bey (Explication des planches composant l'atlas des voyages d'Ali Bey), místo, vydavatel ani rok neuvedeny, 25,5x32 cm, (PPMS 1485 – L/d/2, I/2, 35).

Atlas z cest Ali Beye po Asii a Africe v letech 1803 – 1805. Četné kresby zachycují města a památky. Nejprve je uveden seznam ilustrací s popisem, poté kresby, které se vztahují k třísvazkovému textu. Ilustrují Tanger, Maroko (obsahují rukopis marockého sultána, vyobrazují hostinu v jeho paláci), vykreslují dům Ali Beye v Tripoli, Mekku, výjevy arabské hudební scény, chrám el Haram, ad., zachycují putování Saharou. Součástí jsou geografické mapy Kypru, marockého království, severní Afriky a arabského pobřeží. Přiložena je rovněž cestovní mapa z Káhiry do Cařihradu.

BERNARD, C. A.: *Les bains de Brousse* (Les Bains de Brousse, en Bithynie (Turquie d'Asie), avec une vue des bains et un plan des environs de Brousse), Constantinople, Mille Frères, 1842, 101 s., 15x24 cm, (ALS 22.653 – U/a, II/2, 6).

Popis lázní Brousse v Bithýnii (na území dnešního Turecka). Dílo poučuje o termálních pramenech a lázních, nejprve uvádí výsledky analýzy termální vody v Brousse, zdůrazňuje její blahodárné účinky. Informuje o teplotě lázní, délce pobytu ve vodě, tělesném cvičení, stravování, odpočinku. Předkládá údaje o pramenech Tschèkirghé a Kara-Moustafa a dalších. Závěrečná část se zaměřuje na město Brousse a jeho okolí, zachycuje zdejší významné mešity a hrobky, představuje promenády a místa, která lze navštívit. Součástí je mapa oblasti.

FORBIN, le comte de: *Voyage dans le Levant, en 1817 et 1818*, Prague, Pierre Bohmann, 1824, 137 s., 14,5x22,5 cm, (TK 11242 – Z/a, X/2, 41). Další aktualizované vydání Prague, Pierre Bohmann, 1824, 127 s., 14,5x22,5 cm, (TK 11243 – Z/a, X/2, 42).

Dvojjazyčné (francouzsko-německé) vyprávění o cestování po Levantě, tj. po území východního pobřeží Středozemního moře (pobřežní města Egypta, Řecka a dnešní Izrael, Palestina, Libanon, Jordánsko, Sýrie). Přibližuje navštívená města (Jeruzalém, Damašek, Káhira, ad.), zachycuje památky, snaží se vystihnout ducha míst. Jedná se o druhé a třetí vydání.

GLANIUS: *Les voyages de Jean Struy , en Moscovi , en Tatarie, en Perse, aux Indes* (Les voyages de Jean Struys, en Moscovie, en Tatarie, en Perse, aux Indes, et en plusieurs autres païs étrangers; accompagnez de remarques particuliers sur la qualité, la religion, le gouvernement, les coûtumes et le négoce des lieux qu'il a vûs; avec quantité de figures en taille-douce, dessinées par lui-même; et deux lettres qui traitent à fond des malheurs d'Astracan), Amsterdam, aux dépens de la Compagnie, 1718, 1. sv. 308 s., 2. sv. 278 s., 3. sv. 276 s., 9,5x16,5 cm, (NK 12629-12631 – C/i, VI/2, 4-6).

Poutavé vyprávění o cestách Jeana Struyse v letech 1647 – 1673. Vychází z paměti cestovatele. Uvádí důvody putování, podrobně popisuje země, které navštívil (Itálie, Řecko, Moskva, Tartárie, Persie, Indie aj.), informuje o panovnících, vládách, náboženství, obchodu, obyvatelích, jejich zvycích a mnohých dalších rysech, které utváří obraz daného národa.

Zachycuje rozličné příhody, kterých byl svědkem i účastníkem (spor o bílé slony v siamském království, válka Turků s Benátčany, vězení v Tartárii a prodej do perského otroctví, aj.). Součástí jsou kresby, které autor na cestách pořídil.

Histoire de Kamtschatka, des Isles Kurilski, et des contrées voisines (Histoire de Kamtschatka, des Isles Kurilski, et des contrées voisines, publiée à Petersbourg, en langue russe, par ordre de Sa Majesté Impériale, on y a joint deux cartes, l'une de Kamtschatka, et l'autre des Isles Kurilski), Lyon, Benoit Duplain, 1767, 1. část 327 s., 2. část 359 s., 10x17 cm, (NK 6303 – B/b, VI/2, 14).

Popis Kamčatky, Kurilských ostrovů a sousedních oblastí. Dílo je výsledkem expedice, kterou roku 1733 vyslala carevna Anna do pobřežních oblastí Severního ledového oceánu a do Beringova moře. Přináší poznatky získané během průzkumu na Sibiři a Kamčatce. Zachycuje geografii Kamčatky a přilehlých ostrovů, vykresluje přístupové cesty na ostrov, přibližuje Kurily, pojednává o Americe. Podrobně popisuje kamčatskou přírodu, zdejší půdu, sopky, horká zřídla, kovy a minerály. Přibližuje stromy a rostliny, pozemské i mořské živočichy, ličí lov kuny. Věnuje se rybám, ptákům a hmyzu. Předkládá seznam flóry a fauny v místním jazyce, v ruštině a francouzštině. Vykresluje obyvatele, jejich zvyky, oděvy, obydlí, stravování. Ličí způsob přepravy, války, náboženské představy a názory. Hovoří o slavnostech a svátcích, pohostinnosti, svatebních a pohřebních obřadech, nemocích i způsobu léčby. Vystihuje jazykovou situaci a rozličné národy. Přibližuje dějiny území, objevení a dobývání, aktuální stav ostrova, styl života kozáků, způsob výroby pálenky, obchod. Přiloženy jsou mapy.

JAUSSEN, P. Antonin: *Coutumes des arabes au pays de Moab* (Études bibliques, Coutumes des Arabes au pays de Moab), Paris, J. Gabalda et Cie, 1908, 440 s., 16x24,5 cm, (NK 12992 – D/a, II, 12).

Dílo popisuje zvyky Arabů v oblasti Moab (východní pobřeží Mrtvého moře). Je výsledkem autorových rešerší v terénu, obsahuje údaje získané za pobytu mezi arabskými kočovníky. Podává stručný přehled o geografii krajiny, podrobně zachycuje život beduínských rodin, věnuje se významu rodiny, sňatkům, pozici ženy, případům, kdy je zapuzena. Přibližuje

obydlí kmenů, potravu, úmrtí a způsob pohřbívání. Vykresluje vzhled obyvatel, jejich pohostinnost. Hovoří o uspořádání kmenů a jejich náčelnících. Líčí vztahy mezi různými kmeny, spory, války. Pojednává o právu a konání spravedlnosti. Zobrazuje hospodářský systém, majetek společností, zemědělskou činnost, chov dobytka, lov, obchodování. Informuje o náboženstvích východních společností a jejich kořenech, hovoří o obětování, posvátných předmětech, obřízce, pověrách. Součástí je seznam kmenů žijících v moabské oblasti a v Negebu. Studii doplňují mnohé náčrty, mapy a fotografie.

LABAT, Jean-Baptiste: *Memoires du chevalier d'Arvieux* (Memoires du chevalier d'Arvieux , envoyé extraordinaire du roy à la Porte, consul d'Alep, d'Alger, de Tripoli, et autres eschelles du Levant, contenant ses voyages à Constantinople, dans l'Asie, la Syrie, la Palestine, l'Egypte, et la Barbarie, la description de ces païs, les religions, les moeurs, les coûtumes, le négoce de ces peuples, et leurs gouvernemens, l'histoire naturelle et les événemens les plus considerables, recüeillis de ses memoires originaux, et mis en ordre avec des réflexions), Paris, Charles-Jean-Baptiste Delespine, 1735, 2. sv. 521 s., 3. sv. 558 s., 4. sv. 572 s., 5. sv. 613 s., 6. sv. 615 s., 10x17 cm, (NK 3846-3850 – A/f, II/2, 12-16).

Paměti významného francouzského cestovatele 17. století, rytíře d' Arvieux, který působil jako zvláštní královský vyslanec v Turecku, zastával různé posty ve východních zemích – konzul v Alžíru, Tripolisu. Obsahují rytířovy cesty do Cařihradu, Sýrie, Palestiny, Egypta. Zachycují pobyt v Galilei, Samařsku, Judsku, návštěvu Jeruzaléma, Nazaretu, Betléma a dalších svatých míst, přibližují město Damašek. Vykreslují putování na horu Karmel, zdejšího panovníka Turabeye a jeho poddané. Podrobně charakterizují arabský lid, jeho náboženské vyznání, zvyky, pohostinnost, odívání. Popisují zábavu Arabů, jejich obydlí, koně, lékařství. Zaznamenávají cestu po Tunisu a okolí, místní obchod, obyčeje, vládní systém. Dokumentují Cařihrad, od Dardanel po Černé moře, Adrianopolis, hovoří o vládnoucí dynastii sultánů. Podávají obraz Alžírského království, státní rady a jejích členů, dále obraz vojska a obchodu s otroky. Zachycují město Alep. Součástí je řada dokumentů (listů, nařízení, zpráv, aj.), které se týkají obchodních, státních, náboženských a jiných záležitostí. Informují o diplomatické činnosti Laurenta d'Arvieux.

Lettres édifiantes et curieuses (Lettres édifiantes et curieuses, écrites des missions étrangères, nouvelle édition. Mémoires du Levant. Mémoires d'Amérique. Mémoires des Indes. Mémoires de la Chine), Paris, J. G. Merigot le jeune, 1780 (1.–5. sv.), 1781 (6.–24. sv.), 1783 (25., 26. sv.), 1. sv. 451 s., 2. sv. 480 s., 3. sv. 477 s., 4. sv. 493 s., 5. sv. 502 s., 6. sv. 422 s., 7. sv. 454 s., 8. sv. 420 s., 9. sv. 396 s., 10. sv. 404 s., 11. sv. 423 s., 12. sv. 448 s., 13. sv. 463 s., 14. sv. 400 s., 15. sv. 398 s., 16. sv. 434 s., 17. sv. 450 s., 18. sv. 480 s., 19. sv. 516 s., 20. sv. 460 s., 21. sv. 526 s., 22. sv. 532 s., 23. sv. 615 s., 24. sv. 550 s., 25. sv. 442 s., 26. sv. 518 s., 10x17 cm, (NK 8224-8231 – C/a, XI, 25-32, NK 8849-8866 – C/b, XI, 1-18).

Soubor poučných i zajímavých listů, které byly napsány během misijního působení jezuitských bratří v cizích zemích (Levanta, Indie, Čína, ad.). Zpočátku šlo o korespondenci několika misionářů s přáteli, nadřízenými a ochránci. Bratří popisovali svou situaci, činnost, úspěchy, pocity. Tyto první dopisy byly shledány natolik zajímavými, že začaly být vydávány. Měly povzbudit ostatní misionářské činitele, udržovat horlivost, vyvolat touhu po tomto povolání, informovat dobrodince a podnítit je k další štědrosti. Vedle náboženské situace jednotlivých krajín si všímají také obyvatel, jejich návyků, uspořádání společností, administrativních záležitostí, jazykových charakteristik. Mapují daná území, hovoří o vyskytujících se zvláštěnostech. Podávají obraz neevropských kultur. Svazky tvoří rozsáhlou kolekci.

MANDELSLO, Jean-Albert de: *Voyages celebres et remarquables, faits de Perse aux Indes Orientales* (Voyages celebres et remarquables, faits de Perse aux Indes Orientales, contenant une description nouvelle et très-curieuse de l'Indostan, de l'Empire du Grand-Mogol, des Iles et presque-îles de l'Orient, des Royaumes de Siam, du Japon, de la Chine, du Congo, etc., où l'on trouve la situation exacte de tous ces pays et etats; et où l'on rapporte assez au long le naturel, les moeurs, et les coutumes de leurs habitants; leur gouvernement politique et ecclesiastique; les raretez qui se rencontrent dans ces pays; et les ceremonies qu'on y observe, mis en ordre et publiez, après la mort de l'illustre voyageur, par le Sr. Adam Olearius, bibliothecaire du Duc de Holstein, et mathematicien de sa Cour, traduits de l'original par le Sr. A. de Wicquefort, conseiller des conseils d'état et privé du duc de Brunswick, Lunebourg, Zell, etc., resident de l'Electeur de Brandebourg, et auteur de l'Ambassadeur et de ses fonctions, divisee en deux parties, nouvelle edition revûe et corrigée

exactement, augmentée considerablement, tant dans le corps de l'ouvrage qu'aux marginales, et surpassant en bonté et en beauté les précédentes éditions, on y a encore ajouté des cartes géographiques, des représentations des villes, et autres taille-douces très-belles et très exactes, on y trouve à la fin une table fort ample et fort exacte), Amsterdam, Michel Charles Le Céne, 1727, 808 s., 21x31 cm, (NK 1.648 – A/c, II, 12).

Záznam putování německého cestovatele Johanna Albrechta von Mandelsla po Persii (dnešní Írán) a Východní Indii. Přináší nový popis Indického subkontinentu (Indie, Bangladéš, Nepál, Bhútán, Srí Lanka, Pákistán, Maledivy), říše Velkých Mogulů (dnešní Pákistán), Siamského a Japonského království, Číny, Konga ad. Poučuje o geografii a klimatu jednotlivých území, přírodních a jiných zvláštěnostech. Studuje obyvatele, jejich zvyky, oděvy, politický a náboženský systém. Pečlivě zaznamenává navštívená města, jejich významné stavby, trhy, zahrady, typické produkty. Zachycuje hustotu osídlení, složení a sociální stav společnosti. Popisuje obchodní záležitosti, vojenskou správu, měnu. Věnuje se rovněž gastronomii, kulturnímu životu, tradičním slavnostem. Informuje o vzdělání, lékařství a dalších oblastech. Líčí porozuhodné příhody, které Mandelslo během putování zažil. Součástí je obrazová dokumentace (mapy, plány, portréty, aj.).

PROFESSEURS de Notre-Dame de France: *La Palestine* (La Palestine, guide historique et pratique avec cartes et plans nouveaux, 2e édition soigneusement revue, enrichie de nombreuses cartes et augmentée de la description de la Syrie centrale, de Naples, d'Athènes, de Constantinople et de l'Égypte), Paris, 1912, 720 s., 11x15,5 cm, (NK 3218 – A/e, III/2, 15).

Průvodce po Palestině. Obsahuje složku historickou, která přináší stručný přehled dějin jednotlivých památek a složku geografickou, která lokalizuje města. Zahrnuty jsou rovněž praktické rady, a to pro snazší orientaci návštěvníků. Ke každé prohlídce je přiložena podrobná mapa a plán památek. Průvodce dále nabízí různé trasy návštěvy. Vedle obecného historického výkladu poskytuje úvodní část i studii o palestinské populaci. Příručka zachycuje Judsko (Boží hrob, Křížová cesta, hora Sión, Betlém, Emauzy, ad.), Samařsko, Galileu (hora Karmel, Genezaretské jezero, ad.). Připojen je popis cesty centrální Sýrií (Bejrút, Libanon, Damašek, ad.) a cestovní plán z Marseille do Neapole, Atén, Cařihradu a Egypta včetně vzdáleností mezi hlavními přístavy.

VINCENT, Hugues, ABEL, F. M.: *Jérusalem* (Jérusalem, recherches de topographie, d'archéologie et d'histoire, ouvrage publié avec le concours de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres), Paris, J. Gabalda, 1912 (1. díl), 1914 (2. díl 1., 2. sv.), 1922 (2. díl 3. sv.), 1926 (2. díl 4. sv.), 1. díl 196 s., 2. díl 1., 2. sv. 419 s. + atlas, 2. díl 3. sv. 668 s., 2. díl 4. sv. 1013 s., 22,5x28 cm, (PPMS 2465-2469 – H/b, VI, 19-23).

Odborná studie podávající obraz Starého i Nového Jeruzaléma. Zachycuje topografii města, předkládá údaje o geologii a klimatu. Věnuje se jeruzalémským dějinám od dob císaře Tita, mapuje národnostní a náboženský vývoj Izraele. Pojednává o významných místech, svatyních prvního i druhého řádu nacházejících se uvnitř města i mimo něj (Aelia Capitolina, Boží hrob, Olivová hora, Hora Sión, Kaifášův dům, křížová cesta, Svatá Anna, hrob Panny Marie, aj.). Součástí je bohatá obrazová dokumentace (mapy, plány, fotografie, ad.).

VINCENT, Hugues, ABEL, F. M.: *Bethléem* (Bethléem, le Sanctuaire de la Nativité, ouvrage publié avec le concours de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres), Paris, J. Gabalda, 1914, 207 s., 22,5x28 cm, (2470 – H/b, VI, 24).

Popis Betléma, místa Ježíšova narození. Zaměřuje se na jeskyni, která je považována za Ježíšovo rodiště, podává obraz místa před vládou římského císaře Konstantina I. Velikého. Pojednává o bazilice Zrození Paně, věnuje se archeologickým otázkám spjatým s jedním z nejstarších kostelů křesťanského světa, provádí archeologickou analýzu památky, hovoří o její restauraci. Přibližuje historii svatyně od dob Konstantinových do 19. století, líčí dopad křížáckých válek. Text je doplněn obrazovou přílohou (mapy, plány baziliky, schémata dekorací, restaurátorské práce, ad.).

WICQUEFORT, de: *Voyages du S^R. Adam Olearius en Moscovie* (Voyages très curieux et très renommez, faits en Moscovie, Tartarie, et Perse, par le S^r. Adam Olearius, bibliothecaire du Duc de Holstein, et mathematicien de sa Cour, dans lesquels on trouve une description curieuse et la situation exacte des pays et etats, par-où il a passé, tels que sont la Livonie, la Moscovie, la Tatarie, la Medie, et la Perse; et où il est parlé du naturel, des manieres de vivre, des moeurs, et des coutumes de leurs habitans; du gouvernement politique et ecclésiastique; des raretez qui se trouvent dans ces pays; et des ceremonies qui s'y observant, traduits de

l'original et augmentez par le S^f. De Wicquefort, conseiller aux conseils d'Etat et privé du Duc de Brunswic et Lunebourg Zell etc., auteur de l'Ambassadeur et de ses fonctions, divisez en deux parties, nouvelle edition revûe et corrigée exactement, augmentée considerablement, tant dans le corps de l'ouvrage, que dans les marginales, et surpassant en bonté et en beauté les precedentes editions, a quoi on a joint des cartes geographiques, des représentations des villes, et autres tailles-douces très belles et très exactes), Leide, Pierre Vander Aa, 1719, 1108 s., 20x32 cm, (PPMS 175 – H/a, II/2, 24).

Záznam cest, které Adam Olearius vykonal do Moskvy, Tartárie a Persie v letech 1633 – 1639. Přináší důkladný popis míst, která navštívil, vykresluje politickou a náboženskou situaci, obyvatele, jejich zvyky a tradice, přírodu a zvláštnosti daných oblastí. Texty jsou obohaceny řadou geografických map, plánů měst a jiných vyobrazení.

I. 3. Les deux Amériques

CHARLEVOIX, Pierre-François-Xavier de: *Histoire de l'Isle espagnole ou de S. Domingue* (Histoire de l'Isle espagnole ou de S. Domingue, ecrite particulièrement sur des memoires manuscrits du P. Jean-Baptiste le Pers, jesuite, missionnaire à Saint Dominique, et sur les pieces originales, qui se conservent au Dépôt de la Marine), Amsterdam, François l'Honoré, 1733, 2. sv. 331 s., 3. sv. 302 s., 4 sv. 372 s., 10x16 cm, (NK 10.282-10.284 – C/e, II/2, 34-36).

Dějiny ostrova Hispaniola/Santo Domingo (dnešní Haiti) od objevení Kryštofem Kolumbem do roku 1724. Základem díla jsou paměti jezuitského misionáře le Perse, který zde mnohá léta působil. Svazky obsahují mnohé informace o této části Velkých Antil. Naznačují, jakým způsobem a jakými prostředky Španělé vytvořil tak velikou a bohatou říši. Přibližují dějiny západoindických kolonií. Podrobně popisují geografii ostrova, klimatické podmínky, přírodu, věnují se různým živočišným i rostlinným druhům. Charakterizují obyvatele, jejich povahu, styl života, obyčeje. Přibližují jejich náboženské přesvědčení, řeč, pracovní činnosti. Zachycují objevování ostrova a okolí, postoj španělských kolonizátorů, vzpoury domorodých obyvatel. Mapují příchod a působení bratrů dominikánů. Pojednávají o správě Španělů na

ostrově, o bojích s piráty, nárocích francouzských kolonizátorů, revoltách otroků. Součástí je obrazová dokumentace.

LABAT: *Nouveau voyage de Guinée isles voisines et Cayenne* (Voyage du chevalier des Marchais en Guinée, Isles voisines, et a Cayenne, fait en 1725, 1726 et 1727, contenant une description très exacte et très étendue de ces païs, et du commerce qui s’y fait, enrichi d’un grand nombre de cartes et de figures en tailles douces), Amsterdam, la Compagnie, 1731, 1. sv. 335 s., 2. sv. 292 s., 3. sv. 330 s., 4. sv. 280 s., 12x16 cm, (NK 12614-12617 – C/i, V/2, 7-10).

Podrobný záznam z cest otce Labata po Guineji, sousedních ostrovech a Cayenne realizovaných v letech 1725 – 1727. Věrné zachycení zemí, obyvatel, zvyků, obchodních záležitostí, správních orgánů, přírody. Dílo podává detailní obraz jednotlivých měst, mysů, přístavů. Značnou pozornost věnuje ostrovu Cayenne, popisuje stav kolonie v roce 1726, změny, ke kterým zde došlo, přibližuje jeho náboženskou, vojenskou a soudní správu. Rozepisuje se o manufakturách, obchodu, vzácných surovinách, zvířectvu. Součástí je obrazová dokumentace (mapy, kresby, aj.).

ORBIGNY, Alcide d’: *Voyage dans l’Amérique Méridionale* (Voyage dans l’Amérique Méridionale, le Brésil, la République Orientale de l’Uruguay, la République Argentine, la Patagonie, la République de Chili, la République de Bolivie, la République de Pérou, exécuté pendant les années 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832 et 1833, ouvrage dédié au Roi, et publié sous les auspices de M. le Ministre de l’Instruction publique commencé sous M. Guizot), Paris, Pitois-Levrault et Ce, P. Bertrand, Strasbourg, Ve Levrault, 1835 (1. sv.), 1839 – 1843 (2. sv.), 1842 – 1844 (3. sv.), 1839 (4. sv.), 1847 (5., 8., 9. sv.), 1843 (6. sv.), 1. sv. 670 s., 2. sv. 663 s., 3. sv. 266+186 s., 4. sv. 383 s., 5. sv. 711 s., 6. sv. 134 s., 27 x 34 cm, (NK 10.227-10.236 – C/e, II, 5-14).

Záznam z cest po Jižní Americe realizovaných v letech 1826 – 1833. V čele vědecké výpravy stanul Alcid d’Orbigny. Několikasvazkové dílo líčí pobyt a výzkum expedice v Brazílii, Uruguayi, Argentině, Patagonii, Chile, Bolívii a Peru. Přináší podrobný historický výklad, poučení o geografii, klimatu, antropologii, geologii, paleontologii. Obsahuje rozsáhlé

pojednání o botanice a zoologii (savci, ptáci, plazi, ryby, měkkýši, korýši, hmyz, palmy, ad.). Vykresluje domorodé obyvatele, jejich dějiny, zvyky. Součástí je dvousvazkový atlas v barevném provedení, který názorně dokumentuje informativní složku díla.

PONS, F. de: *Voyage a la partie orientale de la Terre-Ferme, dans l'Amérique méridionale* (Voyage a la partie orientale de la Terre-Ferme, dans l'Amérique méridionale, fait pendant les années 1801, 1802, 1803 et 1804 : contenant la description de la capitainerie générale de Caracas, composée des Provinces de Venezuela, Maracaïbo, Varinas, la Guiane Espagnole, Cumana, et de l'Ile de la Marguerite; et renfermant tout ce qui a rapport à la découverte, à la conquête, à la topographie, à la législation, au commerce, aux finances, aux habitants et aux productions de ces provinces; avec un aperçu des moeurs et usages des Espagnols, et des Indiens sauvages et civilisés, avec une carte géographique, et les plans de la ville capitale et des ports principaux), Paris, Colnet, Fain et Compagnie, Debray, Mongie, F. Buisson, 1806, 1. sv. 548 s., 2. sv. 458 s., 3. sv. 354 s., 14x27 cm, (NK 6763-6765 – B/c, V, 25-27).

Cesta po východních koutech Jižní Ameriky realizovaná v letech 1801 – 1804. Přináší popis generálního kapitanátu Caracas, tvořeného provinciemi Venezuely: Caracas, Maracaibo, Varinas, Španělská Guayana, Cumana a Svatá Markéta. Informuje o objevení a dobytí míst, o působení misionářů, postoji kolonizátorů k domorodým obyvatelům. Předkládá geografické údaje, hovoří o lovu perel, různých druzích dřeva, léčivých rostlinách a olejích. Vykresluje obyvatele, jejich zvyky, generační vztahy, rozdělení společnosti, úroveň vzdělání. Pojednává o otroctví a trestné činnosti. Podává obraz Indiánů před příchodem Evropanů, způsob, jakým byli civilizováni včetně výsledků, které daný režim přinesl. Zachycuje občanské a vojenské uspořádání. Mapuje počátky dobývání, ustavení španělské moci v Americe, pravomoc i povinnosti královského zástupce, zřízení královského soudu, městské rady, jejich složení a činnost, zákony. Analyzuje organizaci vojenské síly, obranu přístavů a pobřeží. Přibližuje náboženské uspořádání: inkviziční a církevní soudy, moc papežů, biskupů, kněží, misionářskou činnost, existenci útulků. Píše o zemědělství, o bohatství provincií a zdějších produktech (kakao, indigo, vlna, káva, cukr, tabák). Nastiňuje obchodní záležitosti, španělský a francouzský koloniální systém, obchodní společnosti, podmínky, sazby, import a export, ceny zboží, obchod s cizími koloniemi, pašování. Poučuje o správě financí a daní. Podrobně

popisuje jednotlivá města kapitanátu, Španělskou Guyanu a řeku Orinoko. Součástí je obrazová dokumentace (geografická mapy, plány hlavního města a důležitých přístavů).

SCHOUTEN, Willem: *Journal ou Description de l'admirable voyage de Guillaume Schouten Hollandois* (Journal ou Description de l'admirable voyage de Guillaume Schouten Hollandois, comme par luy est decouvert vers le zud du destroit de Magellan un nouveau passage, pour parvenir en la mer du Zud, jusques a ce temps incognu, quelles terres, isles, gens et aventures estranges par luy sont trouvez en la dicte Mer du Zud, illustré de belles cartes et figures taillez en cuivre), Amsterdam, Guillaume Ianson, 88 s., 13,5x19,5 cm, (PPMS 8849 – M, IV, 27).

Deník holandského cestovatele Willema Schoutena. Zaznamenává jeho cesty vykonané v letech 1615-1617, při kterých objevil u Magalhaesova průlivu nový přístup k Jižnímu moři (Tichý oceán). Popisuje příhody z cest, ostrovy a jejich obyvatele, zpáteční plavbu do Holandska. Součástí jsou mapy a ilustrace.

I. 4. L'Afrique et les voyages autour du monde

ANSON, George: *Voyage au tour du monde* (Voyage au tour du monde, fait dans les années 1740, 41, 42, 43 et 44, orné de cartes et de figures en taille-douce, traduit de l'anglais, seconde edition), Paris, Compagnie des Libraires, 1764, 1. sv. 268 s., 2. sv. 194 s., 3. sv. 227 s., 4. sv. 300 s., 17x24,5 cm, (NK 9422-9425 – C/c, IX/2, 23-26).

Záznam cesty kolem světa, kterou admirál Anson uskutečnil v letech 1740 – 1744. Čtyři svazky předkládají příhody z cest, vykreslují místa, která posádka navštívila. Součástí je obrazová dokumentace. Jedná se o překlad z angličtiny.

BORY DE S^T VINCENT, Jean-Baptiste Geneviève Marcellin: *Voyage dans les quatre principales iles des mers d'Afrique* (Voyage dans les quatre principales iles des mers d'Afrique, fait par ordre du gouvernement, pendant les années neuf et dix de la République

(1801 et 1802), avec l'histoire de la traversée du Capitaine Baudin jusqu'au Port-Louis de l'île Maurice, avec une collection de 58 planches, grand in-4°, dessinées sur les lieux par l'auteur, et gravées en taille-douce), Paris, F. Buisson, 1804, 1. sv. 370 s., 13,5x21 cm, (TK 11251 – Z/a, X/2, 50).

Podrobný záznam z cest po ostrovech v afrických mořích, které v letech 1801 – 1802 vedl kapitán Baudin. Autor patřil mezi členy expedice, která měla získat nové podněty k rozvoji věd. Zachycuje pobyt na Tenerife, na ostrově Réunion, předkládá popis míst i nových objevů. Je zde vylíčena Baudinova plavba až do Port-Louis.

GEMELLI-CARERI: *Voyage du tour du monde* (Voyage du tour du monde, traduit de l'italien de Gemelli Careri, par L. M. N., enrichi d'un grand nombre de figures, de la Turquie, de la Perse, de l'Indostan, de la Chine, des isles Philippines, de la Nouvelle Espagne), Paris, Etienne Ganeau, 1719, 1. sv. 454 s., 2. sv. 343 s., 3. sv. 395 s., 4. sv. 524 s., 5. sv. 368 s., 6. sv. 498 s., 10x16,5 cm, (TK 5430-5435 – X/b, II/3, 20-25).

Cesta kolem světa, kterou Gemelli vykonal v letech 1693 – 1699. První svazek zachycuje motivy Gemelliho cesty, trasu z Neapole přes Sicílii a Maltu do Egypta, dále do Svaté země, Cařihradu a dalších míst. Informuje o náboženství, zvycích, starožitnostech Turků a předkládá chronologické dějiny vládců. Druhý svazek obsahuje zajímavý popis Perské říše, udává vzdálenosti mezi městy, hovoří o náboženství, památkách, především o ruinách Dáriova paláce. Třetí svazek mapuje cestu po Indii, popisuje ovoce, stromy, připojuje obrázky, poučuje o pověrčivosti obyvatel, jejich obyčejích a zvláštích. Líčí plavbu do Číny, podává obraz různých koutů této země. Do čtvrtého svazku jsou zařazeny informace o všech malých i velkých městech, kterými během putování Čínou prošel, vzdálenosti mezi nimi. Informuje o řekách, horách, velké čínské zdi. Autor zaznamenává zkušenost s císařem, hovoří o císařském paláci. Zmiňuje náboženství Číňanů. Pátý svazek mapuje putování po Filipínách, obsahuje deník cesty po Acapulco, popis Kalifornie. Svazek šestý zaznamenává vše, co cestovatel viděl v Novém Španělsku, zvláštích dolů, čištění stříbra, oddělení tohoto kovu od zlata. Jedná se o překlad z italštiny.

LABILLARDIÈRE: *Relation du voyage a la recherche de la Pérouse* (Relation du voyage a la recherche de la Pérouse, fait par ordre de l'Assemblée constituante, pendant les années 1791, 1792, et pendant la 1ère. et la 2e. année de la République Française), Paris, H. J. Jansen, An VIII de la République Française, 1. sv. 431 s., 14x21,5 cm, (TK 11245 – Z/a, X/2, 44).

Zpráva o plavbě, která se uskutečnila v letech 1791 – 1794 z rozhodnutí ústavodárného shromáždění. Cílem výpravy bylo nalézt alespoň to, co zbylo z nehlásící se expedice, kterou z pověření Společnosti přírodních věd v Paříži, vedl kapitán la Pérouse, a která měla přispět k rozvoji vědních odvětví. Záchránná mise vyplula z Brestu roku 1791 stejně jako la Pérousovy fregaty. Kniha zachycuje pobyt členů na Tenerife, na mysu Dobré naděje, v oblasti průlivu d'Entrecasteaux, na ostrovech Bougainville, Buka, Amboine a dalších. Informuje o zvláštích jednotlivých míst, popisuje domorodé obyvatele, jejich zvyky, všímá si flóry a fauny, charakterizuje klimatické podmínky, líčí různé příhody, které posádka zažila během plavby.

MONTULÉ, Édouard de: *Voyage en Amérique, en Italie, en Sicile et en Egypte* (Voyage en Amérique, en Italie, en Sicile et en Egypte, pendant les années 1816, 1817, 1818 et 1819), Paris, Delaunay, Bélon, 1821, 1. sv. 458 s., 14x 21 cm, (TK 11250 – Z/a, X/2, 49).

První svazek přináší záznam z cest po Americe a Itálii, které de Montulé vykonal v letech 1816 – 1819. Záznamy mají podobu dopisů – vykreslují americká a italská města, jejich budovy a památky, nenadálé události, zvyky a tradice, způsob života, slavnosti, zajímavá setkání, poučení o obchodních záležitostech, nečekané problémy na cestách aj.

VECELLIO, Cesare: *Costumes anciens et modernes* (Costumes anciens et modernes. Habiti antice et moderni di tutto il mondo précédés d'un essai sur la gravure sur bois par M. Amb. Firmin Didot), Paris, Firmin Didot Frères Fils et CIE, 1859 (1. sv.), 1860 (2. sv.), 1. sv. 234 s., 2. sv. 513 s., 14x21 cm, (NK 3519, 3520 – A/e, VIII/2, 8, 9).

Dílo tvoří kresby starších i novějších oděvů používaných různými společenskými vrstvami po celém světě. Znázorňuje širokou škálu kostýmů, od královských krojů po šaty venkovanů. Ke každé ilustraci je připojen dvojjazyčný popis (francouzština, italština). Do prvního svazku bylo zařazeno pojednání o dřevoryteckém umění.

I. 5. Les voyages imaginaires

MOUHY, le chevalier de: *Lamekis ou Les Voyages extraordinaires d'un Egyptien* (Lamekis ou Les voyages extraordinaires d'un Egyptien dans la terre intérieure , avec la découverte de l'isle des Silphides), Paris, Louis Dupuis, La Haye, Neaulme, 1735 (1. sv.), 1738 (2. sv.), 1. sv. 118 s., 2. sv. ??, 10,5x16,5 cm, (NK 5983, 5984 – B/a, VIII/2, 12, 13).

Fiktivní dílo. Zachycuje imaginární cesty, sny a vize staroegypt'ana Lamekise. Líčí jeho putování na ostrov *Silphides*, zdejší pobyt. Zabývá se např. touhou po nesmrtelnosti – hledáním věčného života.

TIPHAIGNE DE LA ROCHE, Charles-François: *L'empire des Zaziris sur les humains, ou la zazirote*, Pekin, 1761, Dsmgtlfpqxz, 121 s., 8,5x15 cm, (NK 14390 – D/c, I/2, 25).

Obraz říše Zazirisů a jejich vlády nad lidskými bytostmi. V každém okamžiku a za každých okolností ovlivňují tyto duchové vzduchu člověka. Zazirokracie připomíná mnohá díla imaginárního zaměření (např. *Hrabě de Gabalis*, aj.).

Voyages du capitaine Lemuel Gulliver (Voyages du capitaine Lemuel Gulliver en divers païs éloignez), La Haye, Jean Swart, 1741, 1. sv. 220 s., 3. sv. 116 s., 11,5x18 cm, (NK 13267, 13268 – D/a, VII/2, 9, 10).

Fantastický cestopis *Gulliverovy cesty*. Svazky popisují Gulliverovu cestu do Liliputu a Brobdingagu. Líčí neuvěřitelná dobrodružství, která zažil mezi malými obyvateli Liliputu a u brobdingnackých obrů. Podávají satirický obraz dlouholetého nepřátelství Angličanů a Francouzů a parodují dobrodružné cestopisné příběhy.

II. La littérature géographique

Les salles de la bibliothèque archiépiscopale de Kroměříž abritent un nombre considérable d'oeuvres scientifiques. Parmi elles, la littérature géographique se montre la plus amusante et la plus instructive. Son objectif est de faire connaître les régions dans tous les coins du monde, leur climat et leur sol. Elle propose une analyse de leur agriculture, du commerce qu'on y fait, des manufactures qui y sont établies, étudie les moeurs et les coutumes des habitants, leur langue, leur religion ainsi que les établissements qu'ils ont faits. Elle observe les villes et les forteresses, les isles et les havres, les lieux peuplés ainsi que ceux qui restent déserts. Elle examine la nature, les animaux et les plantes, les fruits qu'ils produisent de même que leur usage pour la nourriture, la médecine, les constructions et pour les autres domaines. Cette littérature présente la situation des lieux, les ressources naturelles et les curiosités qui s'y trouvent, révèle les monuments historiques, la scène culturelle et artistique. Écrite par les hommes de connaissances et d'expériences elle présente une description exacte des terres diverses.

II. 1. Les études générales

Atlas de toutes les parties connues du Globe terrestre (Atlas de toutes les parties connues du Globe terrestre, dressé pour l'histoire philosophique et politique des établissemens et du commerce des Européens dans les deux Indes), místo, vydavatel ani rok neuvedeny, 22x29 cm, (PPMS 1806 – H/a, IV, 10).

Atlas všech známých částí zeměkoule. Byl sestaven pro účely politických a filozofických dějin evropských obchodních ústavů v Indii. Tvoří jej celá řada map, které zachycují různé kouty světa, dále tabulky znázorňující např. obchodní záležitosti Velké Británie a východní Indie v letech 1697 – 1773, dovoz surovin ze západní Indie do Británie aj.

ÉCHARD, Laurent: *Dictionnaire géographique portatif des quatre parties du monde* (Dictionnaire géographique portatif des quatre parties du monde, traduit de l'anglois sur la

dernière édition de Laurent Échard, nouvelle édition, revue, rectifiée, mise en ordre et augmentée de plus de trois mille noms de villes, villages ou bourgs qui n'avoient pas encore paru dans ce dictionnaire), Paris, Deterville, 1795, 822 s., 13x21 cm, (NK 6.230 – B/b, V/2, 7).

Příruční geografický slovník. Jde o nové vydání, které připravil Jean-François Bastien. Doplnil jej o jména více než 3000 měst, vesnic a osad, a to v souvislosti s novým dělením francouzského území. Je určen cestovatelům, obchodníkům a mnohým jiným, kterým přináší informace o poloze míst. V příloze jsou uvedeny latinské výrazy a vysvětlení námořních termínů.

KRUSENSTERN, le Commodore de: *Recueil de Mémoires Hydrographiques a l'Atlas de l'Océan Pacifique* (Recueil de mémoires hydrographiques, pour servir d'analyse et d'explication a l'Atlas de l'Océan Pacifique), Saint-Pétersbourg, Département de l'Instruction Publique, 1824, 324 s., 25x32 cm, (PPMS 2819 – K, IV, 17).

Sbírka hydrografických pojednání. Analyzují a vysvětlují obecnou mapu Tichého oceánu, mapu Nové Guineje, Korálového moře, ostrova Nové Irsko, Nová Kaledonie a dalších. Jsou zde tabulky, které zobrazují názvy ostrovů, jména objevitelů, jižní šířku, západní délku a jiné údaje. Dílo se opírá o hydrografické materiály admirála Espinosy, Arrowsmitha.

II. 2. L' image détaillée des terres diverses

ABOUT, Edmond: *La Prusse en 1860*, Paris, E. Dentu, 1860, 47 s., 16x25 cm, (NK 14034 – D/c/2, I/2, 17).

Dílo podává obraz Pruské říše v roce 1860. Zabývá se situací na evropské půdě, analyzuje francouzsko-německé vztahy, věnuje se otázkám národní jednoty, vztahům mezi Německem, Rakouskem a Pruskem. Studuje pozice těchto zemí, jejich přesvědčení a snahy v oblasti státní politiky.

Atlas de la monarchie prussienne, Londres, 1788, 26,5x42 cm (PPMS 702 – L/a/2, I/2, 23).

Atlas pruské monarchie. Tvoří jej 10 map, mezi nimi např. všeobecná mapa Německa (pomocí kruhů zobrazuje státy tvořící politické jádro říše), dále různé tabulky a jiné údaje vztahující se k aktuální situaci Pruska. Kniha ilustruje také pruský vojenský systém. Navazuje na Mirabeauovo dílo *Pruská monarchie za Fredericka Velikého*.

BARBIÉ DU BOCAGE, Jean Denis: *Recueil de cartes géographiques, plans, vues et médailles de l'Ancienne Grèce* (Recueil de cartes géographiques, plans, vues et médailles de l'Ancienne Grèce, relatifs au Voyage du jeune Anacharsis, précédé d'une analyse critique des cartes), Herve, 1789, 20x25,5 cm, (NK 12927 – D/a/2, II/3, 22).

Sbírka geografických map, plánů a medailí starověkého Řecka. Vztahuje se k dílu, které napsal abbé Jean Jacques Barthélémy o cestách před Sokratovského filozofa Anacharsise po Řecku. Mapy zachycují úžinu Bosporu v Thrácii, Pont-Euxin, Atény a okolí, ostrov Eubea, Tesaloniku, Boiotii, Korint, Achajsko, Élidu, Messénii, Lakónii a další řecká města klasického období. Plány vyobrazují Theseův chrám, Parthenón, oblasti Fókis a Dóris, Thermopyly, bitvu u Salamíny, ad. Součástí jsou eseje o bitvě u Platají, o Delfách a okolí, o pohoří Parnas. Jsou zde také pojednání o topografii Olympského pohoří, Sparty a okolí. Nechybí nákres starořeckého obydlí, divadla a dobové medaile opatřené stručným vysvětlením.

BEAUMONT, Gustave de: *L'Irlande sociale, politique et religieuse* (L'Irlande sociale, politique et religieuse par Gustave de Beaumont, auteur de Marie ou l'Esclavage aux États-Unis, l'un des auteurs du système pénitentiaire aux États-Unis), Bruxelles, Société Belge de Librairies, Hauman et Ce, 1839, 1. sv. 340 s., 10,5x18,5 cm, (NK 9.088 – C/c, IV/2, 1).

Sociální, politický a náboženský obraz Irska. Dílo informuje o aktuálním stavu země, líčí boj největších politických, morálních a lidských otázek. Rozepisuje irské dějiny, zachycuje dobývání země v letech 1169 – 1535, náboženské války let 1535 – 1690, pronásledování a trestný zákon v období 1690 – 1775, obnovu a osvobození v letech 1775 – 1829. Analyzuje bídu obyvatel, přibližuje politické složení společnosti, hovoří o katolických kněžích a presbyteriánech. Rozepisuje se o aristokracii, o dopadech, která má existence této vrstvy na

občanskou, politickou a náboženskou oblast. Uvádí příčiny snahy o demokratické uspořádání země, uvazuje o prostředcích, které by vedly ke zlepšení situace – rozvoj průmyslu, emigrace, ad. Navrhuje zrušení občanských, politických a náboženských výsad aristokracie, zrušení aristokracie samotné. V závěru přemýšlí o budoucnosti země. Součástí jsou statistické tabulky.

CHEVALLEY DE RIVAZ, J. E.: *Description des eaux minéro-thermales et des étuves de l'île d'Ischia*, Naples, l'Auteur, George Glass, Paris, G. Baillière, 1846, 199 s., 13,5x22 cm, (1. P, ALS 22.765 – U/a, III/2, 43).

Popis ostrova Ischia (poloha, vlastnosti půdy, vod, parních lázní; dějiny ostrova, aktuální situace, zvyky obyvatel; památky objevené na ostrově) a studie o tamějších minerálních a termálních vodách a parních lázních (topografie pramene, vlastnosti, chemická analýza). Přiložena je mapa ostrova.

CHODZKO, Léonard: *La Pologne* (La Pologne historique, littéraire, monumentale et illustrée ou scènes historiques, monuments, médailles, costumes, armes, portraits, esquisses biographiques, éphémérides, sites pittoresques, chateaux, édifices, églises, monastères, culte religieux, curiosités naturelles, peinture de mœurs, coutumes, cérémonies civiles, militaires et religieuses, danses, contes, légendes, traditions populaires, impressions de voyage, géographie, statistique, commerce, littérature, poésie, beaux-arts, théâtre, musique rédigée par une société de littérateurs sous la direction de Léonard Chodzko, licencié-ès-lettres de l'université de Wilno, membre de l'Académie royale de Nancy, fondée par Stanislas Leszczyński; de la Société philotechnique; de celle de géographie; de la Société française de statistique universelle de Paris; de la Société historique et littéraire de la Colombarie, à Florence; de l'Institut national de Washington, en Amérique, bibliothécaire à Sainte-Geneviève de Paris, sixième édition), Paris, Bureau Central, 1846 – 1847, 470 s., 20x28,5 cm, (PPMS 2322 – H/b, IV, 12).

Obraz Polska v 18. a 19. století. Do jednoho svazku jsou shrnuty osudy národa, který byl dlouhou dobu spjat s osudem Francie – Ludvík XIV, Karel XII, Petr I, Stanislav I, Frederic II, Kateřina II, Marie-Terezie, Pulaski, Reyten, Kollontay, Kosciuszko, Dombrowski, Alexandr I,

Napoleon, Poniatowski a další proslulé osobnosti se zde postupně objevují, každá se svým činem, kterým spoluutvářela velké historické drama posledních dvou století. Tento vážný historický ráz díla doplňuje popis nejrůznějších prvků polské společnosti – portréty, zvyky, tradice, budovy, památky, kultura, kostýmy, umění ad. Významná je umělecká a typografická stránka publikace.

DAPPER, O.: *Description exacte des isles de l'Archipel* (Description exacte des isles de l'Archipel, et de quelques autres adjacentes; dont les principales sont Chypre, Rhodes, Candie, Samos, Chio, Negrepoint, Lemnos, Paros, Delos, Patmos, avec un grand nombre d'autres, comprenant leurs noms, leur situation, leurs villes, leurs châteaux, et l'histoire tant ancienne que moderne de leurs habitants; leur gouvernement, les revolutions qui y sont arrivées, et les plantes, animaux, etc. qui s'y trouvent, enrichie de plusieurs cartes des isles, et de figures en taille-douce qui représentent les habits de leurs habitants, les plantes et les animaux les moins connus), Amsterdam, George Gallet, 1703, 556 s., 24x35 cm, (PPMS 8664 – M, I, 10).

Podrobný popis ostrovů v Egejském moři (Kypr, Rhodos, Samos, Chios, Lémnos, Paros, Délos a mnohé další). Vysvětluje jejich názvy, hovoří o historii každého ostrova od nejstarších dob, mapuje současnou situaci. Vykresluje obyvatele, rostliny, zvířata. Informace doplňují mapy ostrovů a obrázky, které zachycují obyvatele, jejich šaty a málo známé rostliny a zvířata. Jde o překlad z vlámsčiny.

Description de la France (Voyage pittoresque de la France, avec les descriptions de toutes ses provinces, ouvrage national, dédié au roi, orné d'un grand nombre de gravures exécutées avec le plus grand soin, d'après les dessins des meilleurs artistes, par une société de gens de lettres, description de la province de l'Isle de France, Valois et Comté de Senlis.), Paris, Lamy, 1784-1789, 32,5x46 cm, (1. P, ALS 22.059-22.062 – M/b, I, 8-11).

Cesty po francouzských regionech se zaměřením na jejich krásy a zajímavosti. Dílo zdobí četné ilustrace, které zachycují jednotlivé departmenty a podávají ucelený obraz Francie. Úvodní studie poučuje o historii a geografii země, znázorňuje rozdělení území na kraje, informuje o administrativních záležitostech, správě církevní, vojenské i obchodní, podává

výčet vzdělávacích institucí v zemi. Svazky vykreslují departementy Isle de France, Valois, Comté de Senlis, Rhône, Seine, Rhin, ad. Popisují jejich města, zachycují mnohé zvláštnosti, informují o přírodním bohatství, administrativě, vládě, náboženství a jiných sférách. Zobrazují Grenoble a okolí, Trianon, Versailles, Besançon, Dijon, ad., jejich památky a důležité budovy. Ke každé ilustraci je připojeno vysvětlení.

GABET, Joseph: *Coup d'oeil sur l'état des missions de Chine* (Coup d'oeil sur l'état des missions de Chine présenté au Saint Père, le pape, Pie IX.), Poissy, imprimerie de Gustave Olivier, 1848, 81 s., 13,5x21 cm, (NK 14477 – D/c, 3/2, 17).

Krátká studie adresována papeži Piovi IX. přinášející informace o vývoji katolické misijní činnosti v Číně. Analyzuje téměř bezvýsledné úsilí o obrácení místních na katolickou víru, hovoří o příčinách této situace, o chudobě a nevelkém počtu misionářů. Uvádí důvody, které brání pokroku Evangelia v Asii, zmiňuje rozepře mezi samotnými misionáři, jejich kořeny a dopady. Pojednává o nutnosti domorodých kněží, o neschopnosti administrativy v oblasti jejich školení, o nutnosti osvojit si řeč místních obyvatel. Obsahuje také úvahu o způsobu, jakým se křesťanství zavádí do určitého národního společenství.

GRÉHAN, A.: *Le Royaume de Siam*, Paris, Challamel Ainé, Arthus Bertrand, 1870, 131 s., 18,5x26,5 cm, (PPMS 1399 – L/d/2, 4a).

Pojednání o někdejším Siamském království (dnešní Thajsko). Informuje o geografické pozici, klimatu, produkci. Předkládá historické údaje, hovoří o vládě a administrativních záležitostech. Zachycuje obchod, průmysl, výnosy a stav financí. Vykresluje obyvatele, jejich mravy a obyčeje. Přibližuje náboženskou kulturu, obřady a slavnosti. Věnuje se jazykové situaci a literární tvorbě. Pojednává také o předmětech reprezentujících Siam na expozici. Autorem díla je konzul siamského panovníka a jeho zplnomocněný generální komisař pro světovou výstavu v Paříži. Text doplňují portréty od Rioua, dále rytiny zobrazující expozici siamského království v Paříži a v Le Havru. Součástí je zeměpisná mapa.

HALDE, Jean-Baptiste du: *Description de l'Empire de la Chine et de la Tartarie chinoise*, (Description géographique, historique, chronologique, politique, et physique de l'Empire de la Chine et de la Tartarie chinoise, enrichie des cartes générales et particulières de ces pays, de la carte générale et des cartes particulières du Thibet, et de la Corée, et ornée d'un grand nombre de figures et de vignettes gravées en taille-douce), Paris, P. G. Lemercier, 1735, 1. sv. 556 s., 2. sv. 693 s., 3. sv. 525 s., 4. sv. 472 s., 29x44 cm, (NK 12553-12556 – C/i, I, 1-4).

Jde o rozsáhlý a velmi podrobný popis Číny a východního Turkestánu. Přináší poznatky z mnohých oblastí: historie, geografie, politiky. Podává chronologický a hmotný obraz říše. Obsahuje údaje obecného rázu i údaje o zvláštlostech země. Informuje o náboženské situaci, charakteru a zvycích obyvatel, hovoří o povinnostech rodičů, dětí, o postojích, myšlení, vhodném chování. Zabývá se vztahem Číňanů k umění a vědám. Věnuje se čínskému lékařství, základním lékům, radí s léčbou rozličných nemocí. Zeměpisné údaje a poznámky byly získány z pamětí misionářů, kteří území procestovali. Součástí je vysvětlení čínských výrazů. Je zde bohatá obrazová příloha – četné náčrty s popisky, řada geografických map Číny, Tibetu, Korey.

L'Amérique Angloise (L'Amérique angloise, ou description des isles et terres du Roi d'Angleterre dans l'Amérique, avec de nouvelles cartes de chaque isle et terre), Amsterdam, Abraham Wolfgang, 1688, 331 s., (PPMS 8993 – M, VI, 52).

Dílo pojednává o britské Americe (Jamajka, Barbados, Svatý Kryštof, Nevis, New Jersey, Pensylvánie, Bermudy, Virginie, Nový York, Nová Anglie, Nový Foundland, Tabago, ad.), popisuje americké ostrovy a země patřící anglickému králi. Nacházíme zde informace o zeměpisné poloze, pohořích, řekách, klimatu, půdě, zvířené, rostlinstvu, obyvatelstvu, jeho obydlích a zvycích. Jsou zde uvedeny první záznamy o objevených ostrovech a zemích. Publikace je doplněna mapami. Jedná se o překlad z angličtiny.

Lettres d'Osman (Lettres d'Osman, nouvelle édition, augmentée d'un sommaire à chaque lettre et d'une table), Constantinople, 1756, 247 s., 10x16 cm, (NK 11595 – C/g, I/2, 1).

Sbírka dopisů, v nichž Osman reflektuje své putování evropskými končinami. Napsal je během svého pobytu ve Francii. Adresovány různým osobám (Zamar, Zernuth, ad.), zachycují

listy mnohá setkání a příhody pisatele a dotýkají se tak různých témat (užitečnost cizích jazyků, různé podoby dobrého jména, ješitnost finančníků, aj.). Osman analyzuje francouzský národ, vykresluje jeho vlastnosti a povahu, věnuje se umění, společenskému životu, vzdělání, zákonům, vládnímu systému. Srovnává evropské prvky s asijskými, zamýšlí se nad paralelou křesťanství a mohamedánství, uvažuje nad řadou dalších otázek. Jde o literární korespondenci.

LUTZ, Jules: *Les Verrières* (Les Verrières de l'ancienne église Saint-Etienne à Mulhouse, supplément au Bulletin du Musée historique de Mulhouse, tome XXIX), Mulhouse, Imprimerie Ernest Meininger, 1906, 125 s., 16,5x25 cm, (NK 11594 – C/g, I, 23).

Podrobný popis skvostných vitráží bývalého kostela Sv. Štěpána ve východofrancouzském Mulhouse (Mylhúzy). Dílo provádí tematickou analýzu oken pocházejících ze 14. století a podle scén, které vyobrazují, je člení na dva celky – vitráže zachycující křesťanskou nauku (dějiny spásy) a vitráže, které líčí otázky křesťanské mravouky (boj ctností a něřestí, milosrdenství). Nastiňuje jejich historii, uvádí badatelské výsledky předchůdců (Schauenburg, Kraus, Bruck, Fischer). Součástí je esej o restauraci a obnovení vitráží. Uvedena je rovněž zpráva o jejich instalaci do chrámu sv. Štěpána a poznámka týkající se rozvržení vitráží v oknech kostela.

OUDIETTE, Charles: *Dictionnaire topographique des environs de Paris* (Dictionnaire topographique des environs de Paris, comprenant le département de la Seine en entier, et partie de ceux de Seine-et-Oise, Seine-et-Marne et de l'Oise, jusqu'à 10 lieues 1/2 à la ronde de cette capitale, environ 12 lieues de poste; dans lequel on trouve une nouvelle description de toutes les villes, bourgs et villages, population, production, industrie, commerce, hameaux, châteaux, maisons de campagne, monastères supprimés et autres lieux à l'écart), Paris, J. G. Dentu, 1812, 458 s., 12,5x19,5 cm, (TK 8.651 – Z/b, XII, 15).

Abecedně řazený topografický slovník pařížského okolí. Zahrnuje departementy Seine, Seine et Oise, Seine et Marne, a l'Oise. Popisuje zdejší města, městyse, vesnice, uvádí, do kterého departementu, okresu a kantonu spadají. Zmiňuje místní obyvatelstvo, pojednává o zemědělské produkci, průmyslových a obchodních sítích. Zachycuje manufaktury, továrny, zámky,

někdejší kláštery a lokální zajímavosti. Informuje o vzdálenostech jednotlivých míst od hlavního města. Součástí je mapa.

PAZZIS, Maxime: *Mémoire statistique sur le département de Vaucluse*, Carpentras, D. G. Quenin, 1808, 347 s., 20x25,5 cm, (NK 7.231 – B/b/2, I/2, 3).

Statistická studie o departmentu Vaucluse. Přináší popis francouzského kraje jako celku, nezaměřuje se na podrobnosti jednotlivých okresů, měst či obcí, ale zachycuje vztahy mezi prvky, které utváří vzhled regionu. Informuje o historii departmentu, jeho vývoji, etymologii názvu. Vyjmenovává názvy obcí, uvádí, čím se vyznačují. Věnuje se obyvatelům, jejich povaze, postoji k umění, místní řeči. Studuje svátky a slavnosti dané oblasti. Předkládá geografické charakteristiky departmentu (hory, nížiny, řeky, jezera, kanály, minerální prameny, ad.), vykresluje síť pozemních komunikací, přináší informace o klimatu a počasí. Hovoří o nemocnicích, dobročinných zařízeních, vzdělávacích a kulturních institucích. Pojednává o zemědělství a rostlinné i živočišné produkci. Zabývá se obchodem, mapuje situaci místních obchodníků.

PEZZL, Jean: *Nouvelle description de Vienne* (Nouvelle description de Vienne, capitale de l'Autriche, précédé d'un précis historique sur cette ville et suivie de ses environs), Vienne, G. De Moesle, 1818, 382 s., 9x12 cm, (NK 14795 – D/c, IX/2, 31).

Kniha přináší nový popis Vídně. Úvodní část podává přehled historických událostí spjatých s rakouskou metropolí.

PITRE-CHEVALIER: *La Bretagne ancienne et moderne* (La Bretagne ancienne et moderne, illustrée par MM. A. Leleux, O. Penguilly, T. Johannot), Paris, W. Coquebert, 652 s., 17,5x 27 cm, (NK 14022 – D/c/2, I/2, 5).

Obraz Bretaně v dobách dávno minulých i novějších. Dílo podrobně vykresluje historii území, přináší geografické údaje, informuje o zdejším lidu, jeho povaze, základních rysech, obyčejích. Součástí je obrazová dokumentace – ilustrace, přehled bretaňských erbů, mincí, oděvů z různých oblastí Bretaně, apod.

REVERBERG, le Bron de: *Du royaume des Pays-Bas* (Du royaume des Pays-Bas, sous le rapport de son origine, de son développement et de sa crise actuelle, suivi de pièces justificatives), La Haye, Bruxelles, Th. Lejeune, Paris, Librairie Parisienne, 1834, 1. sv. 583 s., 2. sv. 316 s., 15x24 cm, (PPMS 1973, 1974 – H/a, VI, 2, 3).

Pojednání o nizozemském a belgickém království, zejména o jeho vzniku, rozvoji a současné krizi. První svazek rozepisuje původ království – pád Republiky spojených nizozemských provincií, obnovení holandské národnosti, rozklad francouzské říše, pozice Francie v evropském politickém systému, zřízení Nizozemského království, jeho pozice v systému evropské politiky, práva a povinnosti, které se k této pozici vztahují. Zahrnuty jsou dodatky zakládací listiny království. Svazek dále informuje o vývoji – zahraniční vztahy, správa, křivdy. Druhý svazek dokládá mnohé listiny.

III. Le savoir-vivre des Français

III. 1. Les oeuvres sur l'art culinaire

CARDELLI: *Nouveau manuel complet du cuisinier* (Nouveau manuel complet du cuisinier et de la cuisinière, à l'usage de la ville et de la campagne; contenant les recettes les plus simples pour faire bonne chère avec économie, suivies des meilleurs procédés pour la pâtisserie et l'office; précédé d'un traité pour bien découper et servir les viandes à table, auquel on a joint des préceptes généraux sur les choix des substances alimentaires, ainsi que les méthodes à suivre pour les parer, les attendrir et les conserver; terminé par un traité sur les vins, nouvelle édition, entièrement revue, considérablement augmentée et ornée d'un grand nombre de planches gravées sur acier), Paris, Librairie Encyclopédique de Robert, 1838, 501 s., 9x14 cm, (PPMS 3476 – I, IV, 48).

Příručka pro vyučené kuchaře, pro kuchařky a ženy pečující o domácnost, pro všechny, kteří se chtějí poučit o povaze a účincích potravin připravovaných mnoha způsoby. Přináší rady týkající se výběru surovin, jejich trvanlivosti, uskladnění, přípravy. Poučuje, jak správně

porcovat různé druhy masa, jak je servírovat. Předkládá řadu receptů, poučné pojednání o víně, návod na přípravu kávy a další cenné rady. Dílo je bohatě ilustrováno.

DUFOUR, Philippe Sylvestre: *Traitez du café, du thé et du chocolate* (Traitez nouveau et curieux du thé, du café et du chocolate, ouvrage également necessaire aux medecins, et à tous ceux qui aiment leur santé, a quoy on a adjouté dans cette edition, la meilleure de toutes les methodes, qui manquoit à ce livre, pour composer l'excellent chocolate), La Haye, Adrian Moetjens, 1685, 403 s., 8x13,5 cm, (PPMS 9068 – M, VII, 32).

Soubor tří pojednání – o kávě, čaji a čokoládě. Jsou určena nejen pro potřeby lékařů, ale také těm, kteří se zajímají o své zdraví. Rozprava o kávě informuje o způsobu, jakým byla tato surovina objevena, o místech, odkud pochází, o tom, jak dlouho ji používají národy východní a západní. Hovoří o volbě kávy, uskladnění, přípravě, podávání. Vyjmenovává její vlastnosti, blahodárné účinky na zdravotní stav člověka. Pojednání o čaji hovoří o starobylosti tohoto nápoje, provenienci, výběru a způsobu konzumace. Uvádí jeho kvality a působení na různé tělesné neduhy. Rozprava o čokoládovém napoju přináší analýzu jednotlivých složek, objasňuje přípravu a způsob požití. Představuje jeho vlastnosti a pozitivní vliv na mnohé zdravotní potíže. Součástí je krátký dialog mezi lékařem, Indiánem a měšťanem týkající se čokolády. Text doplňují ilustrace.

LA CHAPELLE, Vincent: *Le cuisinier moderne* (Le cuisinier moderne, qui apprend à donner toutes sortes de repas, en gras et en maigre, d'une manière plus délicate que ce qui en a été écrit jusqu'à présent; divisé en quatre volumes, orné de figures en tailles-douces, dédié a son Altesse Serenissime, Monseigneur Le Prince d'Orange et de Nassau, etc.), La Haye, Antoine de Groot, 1736, 1. sv. 261 s., 2. sv. 258 s., 3. sv. 288 s., 4. sv. 313 s., 12x20 cm, (TK 8398-8401 – Z/b, IX/2, 34-37).

Moderní čtyřsvazková kuchařka. Reaguje na nové potřeby kuchaře spjaté s vývojem společnosti a dobovým pokrokem. Učí, jak připravit rozličné pokrmy, tučné i postní a jak je co nejvybranějším způsobem podávat. Hovoří o pravidlech kulinářského umění, o úkolech a starostech dobrého správce domu. Podrobně rozepisuje jednotlivé kroky při organizaci hostiny, výběr a nákup surovin, přípravu slavnostní tabule, obsluhu. Předkládá recepty na

polévky a vývary (polévka z jehněčí hlavy, z koroptve, želví polévka, aj.), klobásy a jelita, štávy a omáčky. Obsahuje návody na přípravu masitých chodů – libové i tučné studené paštiky (z ovčích oháněk na okurkách, z lososa, ad.), krocán (na ústřicích, kaštanech, krémové omáče, aj.), drozdí, čejčí a hrdliččí maso, pokrmy ze sluky, skřivánka a koroptve, maso z ovce, uvádí výrobu nádivek. Věnuje se přípravě pečeně, kuřecího a hovězího masa, teplých paštik. Radí, jak vařit během plavby na moři, jak skladovat potraviny. Podává instrukce k příkrmům, recepty na kachní, křepelčí a beráncí a jiné maso, dále recepty na různé krémy. Součástí každého svazku je obrazová dokumentace (kuchyňské nádobí, prostírání, menu, ad.).

L'ecole parfaite des officiers de bouche (L'ecole parfaite des officiers de bouche, contenant le vray maistre d'hostel, le grand ecuyer-tranchant, le sommelier royal, le confiturier royal, le cuisinier royal, et le patissier royal, quatrième edition, corrigée et augmentée), Paris, Jean Ribou, 1680, 480 s., 9,5x15,5 cm, (PPMS 8991 – M, VI, 50).

Škola kuchařů – dílo tvoří několik knih, které se věnují různým odvětvím kuchařského umění. Je zde oddíl o zásadách prostírání a servírování. Oddíl o správném porcování masa, ryb, ovoce. Poučuje o rozdílech ve velikosti porcí, o způsobu servírování podle společenského postavení. Oddíl, který poučuje, jaký ubrus dát na stůl, jak jej poskládat, jak naaranžovat ovoce. Oddíl o způsobu přípravy různých druhů zavařenin, kompotů, salátů a nápojů. Oddíl o přípravě masa, ryb a ostatních surovin. Informuje o tom, jaká jídla se připravují v jednotlivých ročních obdobích. Poslední oddíl se věnuje přípravě rozličných zákusků.

LUNE, Pierre de: *Le nouveau cuisinier* (Le nouveau cuisinier ou il est traité de la veritable methode pour apprester toutes sortes de viandes, gibier, volatiles, poissons, tant de mer que d'eau douce : suivant les quatre saisons de l'année, ensemble la maniere de faire toutes sortes de patisserie, tant froides que chaudes, en perfection, troisieme edition), Paris, Pierre David, 1660, 364 s., 11x17 cm, (PPMS 8951 – M, VI, 13).

Kuchařská kniha, která přináší rady na přípravu všech druhů masa, zvěřiny, ptáků, mořských i sladkovodních ryb, a to v souvislosti s ročním obdobím. Obsahuje také rady na přípravu různých studených i teplých zákusků. Uvádí abecední seznam tučných druhů masa, dále

seznam různých druhů libového masa, zeleniny, zákusků a dalších pokrmů, které lze jíst po celý rok.

Conclusion

Fondée sur des recherches dans le terrain, notre mémoire se préoccupe du matériel défini de la bibliothèque archiépiscopale de Kroměříž. Notre intention était de former une liste à partir de documents géographiques et ceux de voyage écrits en langue française déposés dans les cabinets de lecture du château. Outre cela nous avons envisagé de prendre en considération des textes qui manifestent le savoir-vivre des Français sous forme de manuels culinaires.

S'appuyant sur notre travail réalisé au coeur du monument historique, nous pouvons constater que la littérature géographique ainsi que celle des récits de voyages représente une partie remarquable des fonds de la bibliothèque. Le nombre de volumes témoigne l'intérêt des hommes d'église aux pays étrangers ou peu connus. Quant aux contrées européennes, elles ne restent pas dans l'ombre mais suscitent, elles aussi, la curiosité du lecteur. Ces textes, développant de fréquentes descriptions, révèlent le premier regard des voyageurs d'où leur grande originalité. Nous avons réparti les relations des voyages selon les continents examinés afin d'obtenir une image synoptique des destinations préférées. Dans le domaine de la géographie nous avons écarté les livres d'une vaste orientation et ceux qui sont centrés sur un territoire des continents différents. En ce qui concerne la gastronomie nous avons relevé les manuels dont nous avons choisi un pour une analyse détaillée.

En ce qui concerne les récits de voyage, la liste dressée compte soixante articles dont trente-trois se vouent au continent européen, treize à l'Asie, cinq à l'Amérique, six aux tours du monde et les trois derniers aux trajets imaginaires. Parmi les pays européens décrits le plus souvent apparaissent la France, l'Espagne, l'Italie, l'Angleterre, la Suisse et l'Allemagne. Grâce aux autres terres qui attirent l'attention, telles que la Belgique, l'Irlande, les Pays-Bas, la Grèce, la Suède, nous recevons l'image complète de l'Europe. Les rapports sur l'Asie peignent tous les coins de ce continent. La plupart d'entre eux décrit la partie occidentale et le Proche-Orient. La Turquie, le Liban, la Syrie, l'Israël et l'Égypte, tels sont les états fréquemment mentionnés. Suivent les oeuvres qui se préoccupent du nord et celles qui exposent l'Extrême-Orient. Nous y trouvons également les volumes qui ne se bornent pas à une parcelle de ce vaste territoire mais décrivent la majorité de son étendue. Au sujet de l'Amérique, nous enregistrons l'intérêt univoque à la partie méridionale. En ce qui concerne

les voyages à la proximité de l'Afrique, nous les avons joint aux tours du monde. N'étant basés sur la réalité, les récits imaginaires forment une entité à part. Suite aux recherches effectuées nous avons repéré que le texte le plus vieux date de 1683 et le plus récent de 1926. Le premier concerne l'Europe, le second se rapporte à l'Asie. Nous remarquons que les 18e et 19e siècles étaient les plus fertiles en la publications des relations de voyage. Parmi les maisons d'éditions dominant celles de siège parisien: E. Dentu, Gide Fils, Lamy, J. Gabalda, F. Buisson, Firmin Didot. On note ensuite les éditeurs d'Amsterdam: Mille Frères, Le Cène, Guillaume Ianson, François l'Honoré, ceux de Strasbourg: Levraut, Debray, Colnet, ceux de Cologne et de Dresde: Pierre Marteau, Frères Walther. Les éditions peu nombreuses proviennent de Bruxelles, de Rome, de Leipzig, de La Haye etc. La majorité de tous ces récits ne forme qu'un seul tome. Cependant nous y trouvons quelques-uns qui se composent de deux à huit tomes, chacun dédié à une partie du monde. Dans un cas particulier, l'oeuvre constitue une vaste collection comprenant plus de vingt tomes. Les textes décrivant les voyages apparaissent sous formes diverses. On y repère des relations, des guides, des observations, des mémoires aussi bien que des voyages pittoresques.

Après avoir accompli l'étude des récits de voyage, nous avons examiné la littérature géographique. Étant moins nombreuse, elle ne comporte que vingt-deux articles. Parmi eux, trois forment une unité particulière. Ils évoquent toutes les parties connues du monde et diffèrent ainsi des volumes d'une orientation plus étroite. La majeure partie des textes qui axent sur une terre ou une île décrit le continent européen. Entre les pays dépeints nous trouvons la France, les Pays-Bas, l'Autriche, la Pologne, la Grèce et autres. Dans les écrits géographiques, il y en a trois qui traitent l'Asie et un seul qui parle de l'Amérique. Quant au nombre de volumes, les livres à un tome ont de la prépondérance. Le document géographique le plus ancien remonte à 1688, le tout dernier date de 1906. En ce qui concerne les éditeurs, on remarque E. Dentu, P. G. Lemerancier, Deterville, Lamy de Paris, Th. Lejeune, Hauman et Cie de Bruxelles, George Gallet et Abraham Wolfgang d'Amsterdam.

Dans la partie qui porte sur le savoir-vivre, nous nous sommes concentrés sur les livres de cuisine. Étant pauvre en manuels de ce domaine, la bibliothèque du château n'en possède que cinq. Édités à Paris ou à La Haye, ces textes datent principalement du 17e siècle. La plupart d'entre eux inclut un seul tome. Parmi les livres de cette discipline, le *Traitez du café, du thé et du chocolate* représente une exception. Par rapport aux autres volumes, il s'occupe de la préparation des breuvages comme son titre nous en informe. Tout en offrant des recettes, il

explique comment savourer les boissons chaudes. Étant donné qu'il se range parmi les oeuvres qui apportent de nouveaux motifs de l'étranger se proposant ainsi d'être suivies et imitées, nous supposons que les évêques du château de Kroměříž s'initiaient à préparer les boissons selon le manuel indiqué. Une analyse plus détaillée nous a fait découvrir les informations que les évêques y ont recueillies.

Il est sans aucune contestation qu'aujourd'hui, on se sert du café dans le monde entier. Ce boisson est devenu presque indispensable. Tous les matins, aussitôt qu'ils sont levés, qu'ils soient chez eux ou en voyage, les gens, de toute condition, de tout sexe, presque de tout âge, ne manquent pas d'en prendre quelques tasses. Estimant que le café pris à jeun se convertit en bile et met le corps dans un abattement incroyable, les gens mangent quelque chose avant d'en boire. Cependant, on éprouve que dans les climats orientaux, il fait du bien à des personnes qui le prennent à jeun. Selon les Turcs, cette boisson est non seulement fort saine mais encore fort nourrissante. Ils ne se contentent pas de la boire chez eux et se rendent dans des boutiques publiques. Dans ces « Maisons à boire du Café », ils passent une partie de la journée. Le café entre aussi dans toutes les ceremonies. On le présente indispensablement à tous ceux qui viennent nous voir.

Dès son origine le café a eu des qualités qui font qu'aujourd'hui nous l'estimons et nous le recherchons. Il existe une légende qui raconte la découverte du café. Selon cette légende, un gardien de chameaux ou de chèvres se plaignit à des moines que parfois ses animaux veillaient et sautaient toute la nuit contre leur ordinaire. Aussitôt ce gardien se douta que ce ne pouvait être qu'un effet de leur pâturage. Sur les lieux où les animaux avaient passé le jour, il trouva certains arbrisseaux dont il emporta les fruits afin de découvrir les qualités. Il en fit bouillir dans l'eau et après en avoir bu, il s'aperçut qu'elle faisait veiller. Peu de temps après on découvrit que ce fruit avait d'autres qualités qui lui apportèrent une estime universelle.

On ne se sert du café qu'après l'avoir torréfié, parce que l'expérience nous a appris que le feu ouvrant son corps le rend apéritif. Pour rendre le café tel que nous le souhaitons, il faut une longue pratique qui apprend le degré de torrefaction nécessaire. Si on le cuit trop on le rend inutile, si on ne le cuit pas assez il ne sert à rien. Il est donc important d'attraper le milieu afin de rendre la torrefaction avantageuse. Au départ il faut faire cuire les graines du café jusqu'à ce qu'ils soient à moitié brûlés, d'une couleur un peu obscure, ayant l'odeur du

pain brûlé. La graine étant cuite, il faut la réduire en poudre tout en évitant qu'elle ne s'évante. Pour cela, il est nécessaire de l'enfermer dans un sac en cuir et de ne l'ouvrir qu'au moment où on en veut prendre. La raison de ce comportement est que la vertu du café se trouve dans les qualités qui lui viennent par la torrefaction. Quand on les laisse évaporer, il ne reste qu'une poudre sans saveur dont la préparation est aussi désagréable au goût que nuisible à la santé. Plus on la garde moins elle vaut car en perdant son odeur et son goût elle perd de sa propriété. Puisque sa qualité est ouverte par le feu, il en faut mettre en poudre le moins que l'on peut. Si l'on veut le boire de manière plus utile et plus agréable, il est recommandé de n'en préparer que la quantité dont on a besoin. Pour faire bouillir le café on se sert d'une coquemar de cuivre dans laquelle on verse une fois et demie plus d'eau que contient la tasse dont on se sert. Lorsque l'eau aura peu bouilli on y jette de la poudre du café et lui donne une douzaine de bouillons en la retirant du feu quand la poudre dans l'eau s'élève en écume. Après que le marc coule à fonds on le verse dans la tasse. On ne doit pas boire le café mais le humer aussi chaud que l'on peut souffrir. Plus on le boit chaud, plus il fait du bien. Le goût de ce boisson doit être un peu amer, s'il ne l'était pas, le café ne serait pas bon. Pour tempérer l'amertume qu'il a, on y mêle du sucre. Une ou deux tasses prises le matin doivent suffire. Il faut se contenter d'en boire ainsi une fois par jour sauf s'il y a des raisons particulières qui obligent de faire autrement. Ceux qui s'en servent pour soulager quelque indisposition d'estomac, peuvent en prendre après leur diner. Dans ce cas, il n'y a pas de mal de jeter dans le coquemar une couple de cloux de girofle ou un brin de canelle.

Le café agit sur ses consommateurs de manière diverse, selon les sujets. Parmi ceux qui en boivent d'ordinaire, les uns disent qu'il les échauffe, les autres qu'il les rafraîchit, quelques-uns enfin ne s'aperçoivent de ce qu'il leur fait. Quand il est pris par des personnes d'un tempérament flegmatique, le café est chaud parce qu'il donne plus de mouvement à leur sang. Au contraire, il est froid pour ceux qui sont d'un tempérament de feu car il tempère l'agitation violente de leur sang. Un des plus sensibles effets du café est de calmer promptement les maux de tête. Les Orientaux ne croient pas seulement que l'usage du café en boisson est excellent pour le soulagement de ces maux, ils sont même persuadés que la fumée est extrêmement favorable à ceux qui ont mal aux yeux. Ce que tout le monde remarque c'est que le café tient éveillées les personnes qui en ont pris, à moins qu'une longue habitude n'en empêche l'action. Un des plus naturels effets du café est donc d'éveiller et d'empêcher le sommeil. Pourtant, il est certain qu'étant donné à plusieurs personnes à l'heure du sommeil,

non seulement il les fait dormir, mais aussi il rend le sommeil tranquille et paisible. Toutes ces utilités ne font pas du café un remède universel. Il existe des cas et des personnes auxquelles il n'est point propre.

Le café a été connu en Europe approximativement en même temps que le thé. Un grand rapport lie ces deux boissons. C'est à l'Arabie que nous devons le café, à la Chine nous sommes redevables du thé. Leur goût est également amer, on les boit tous deux aussi chaud qu'on peut souffrir, l'expérience leur attribue à peu près les mêmes effets. Il y a pourtant une différence entre eux : le café est une graine, le thé une feuille. Une des précautions la plus nécessaire pour avoir du bon thé, est de choisir le plus récent que l'on peut trouver. Pour être récent il faut qu'il soit vert obscur. Il faut qu'il soit amer, qu'il ait une odeur douce et agréable. Pour conserver le thé, il faut prendre garde qu'il ne s'évapore. S'il le fait, il perd toute la vertu aussi bien que le café. Quant à la manière de préparer et de prendre le thé, elle n'est pas si différente de celle du café. Mais le thé étant une feuille donne plus facilement la teinture à l'eau et il a moins besoin d'être bouilli. Après avoir fait bouillir de l'eau dans un vase, on y met les feuilles selon la proportion de l'eau. On le laisse couvert pendant un demi quart d'heure ce qui est le temps nécessaire pour que la feuille tombe et que l'eau prenne la teinture. On la verse alors dans des tasses pour la boire aussi chaude que l'on peut. Pour en corriger l'amertume qui n'est pourtant pas désagréable, on y ajoute un peu de sucre. La même feuille peut servir une seconde fois, dans ce cas on la laisse bouillir avec l'eau. Il est possible de prendre le thé à jeun ou immédiatement après le repas selon le but. Si c'est pour chasser les maux de tête on peut en user avant le repas. Si c'est pour fortifier l'estomac, pour aider à la digestion on doit le boire immédiatement après le repas. Ce qui a beaucoup servi à mettre le thé en réputation dans les pays européens, c'est sa qualité d'empêcher le sommeil. La principale vertu du thé est de guérir et d'empêcher les douleurs de tête.

L'usage du chocolat est depuis longtemps devenu si commun en Europe qu'on ne le considère plus un boisson particulier à l'Amérique où il a pris naissance. Examinons maintenant sa composition et ses qualités pour savoir s'il mérite les éloges qu'on lui fait. Le chocolat est une sorte de pâte solide composée de différents ingrédients dont le principal est le cacao. Mélangée avec une liqueur, la pâte fait une boisson fort agréable au goût. Pour le préparer on employe le sucre, la cannelle, le chilli, les cloux de girofle, la vanille. Certains y mettent un peu d'eau de fleurs de l'oranger, les amandes, les noisettes. Avant d'être écrasés, tous les ingrédients doivent être grillés. Mis dans un vaisseau, on les mêle jusqu'à ce qu'on

obtienne une pâte. Celle-ci doit être moulue et mise sur le feu. De cette masse fonduë on forme des tablettes qu'on met dans les boîtes. Pour préparer la boisson, on mêle une tablette de chocolat avec du sucre dans un petit pot où on verse de l'eau chaude. On le boit ensuite sans séparer l'écume.

Le temps, ce témoin muet, a laissé des traces sur ce livre. Aujourd'hui, nous pouvons supposer qu'il a été utilisé non seulement par les évêques mais aussi par un grand public. Il y a quelques indices qui confirment ce fait. C'est d'abord l'existence des notes. Écrites à la main, ces observations sont restées cachées pendant des années à l'intérieur de l'écrit. C'est ensuite l'apparence même du volume. L'état de pages tournées tant de fois et des taches déteintes témoignent un usage fréquent.

Liste des abréviations

I. P, ALS – Knihovna v 1. poschodí, Knihovna Arcibiskupské lesní správy (La Bibliothèque de l'administration archiépiscopale de forêts)

NK – Nová knihovna (La Nouvelle bibliothèque)

PPMS – Předsíň, Předsálí-malý sál (L'Antichambre, l'Antisalle-la Petite salle)

TK – Trezorová knihovna (La Bibliothèque dite de trésor)

VS – Velký sál (La Grande salle)

Anotace

Příjmení a jméno autora: Křeháčková Kristýna

Název katedry a fakulty: Katedra romanistiky Filozofické fakulty UP v Olomouci

Název diplomové práce: Obraz Francie a světa: umění života v knihovním fondu kroměřížské arcibiskupské knihovny

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Marie VOŽDOVÁ, Ph.D.

Počet znaků: 101 321

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 31

Klíčová slova: francouzská literatura, cestopisy, geografie, gastronomie, zámecký knižní fond, arcibiskupská knihovna, Kroměříž

Charakteristika diplomové práce:

Práce se zabývá francouzsky psanými texty se společenskovední a naukovou tematikou, které jsou uloženy v knihovním fondu arcibiskupské zámecké knihovny v Kroměříži. Jejím východiskem jsou rešerše realizované v prostorách knihovny. Zaměřuje se na především na cestopisy a geografickou literaturu, všímá si rovněž publikací o kulinářství. Stěžejní část práce tvoří soupis knih těchto oblastí, v rámci kterého jsou jednotlivé tituly podrobeny analýze a stručně charakterizovány.

Annotation

This diploma thesis deals with a French books of social and other sciences in the collection of archiepiscopal chateau library in Kroměříž. The research works executed in the chateau library are the basis of this thesis. It is focused especially on the travel books and geographical literature, it attends to the publications about culinary art as well. A list of books which fall into these domains formes the majority of the work. Each volume is analyzed and concisely described.

Key-words: french literature, travel books, geographie, gastronomy, collection of chateau library, archiepiscopal library, Kroměříž

Bibliographie

Monographies

- Bernardová, Marie: Historická knihovna kroměřížského zámku, Okresní pedagogické středisko, Kroměříž 1990.
- Cejpek, Jiří a kol.: Dějiny knihoven a knihovnictví, Karolinum, Praha 2002.
- Cejpek, Jiří: Proměny let devadesátých: knihovnictví na prahu informačního věku – děje, myšlenky a názory, Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, Praha 2005.
- Hosák, Ladislav a kol.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Jižní Morava, Nakladatelství Svoboda, Praha 1981.
- Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 1984.
- Jakubíček, Milan: Adresář zámeckých a církevních knihoven Jihomoravského kraje, Státní vědecká knihovna, Brno 1972.
- Lifka, Bohumír: Knihovny státních hradů a zámků, Praha 1954.
- Lifka, Bohumír: Zámecké, hradní a palácové historické knihovny českých zemí ve sféře Národního musea, Praha 1955.
- Mašek, Petr – Turková, H.: Zámecké, hradní a palácové knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: k výstavě 50 let oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea 1954-2004, Národní muzeum, Praha 2004.
- Mašek, Petr a kol.: Zámecké knihovny ve Zlínském kraji, Krajská knihovna Františka Bartoše, Zlín 2008.
- Petr, Stanislav: Průvodce po rukopisných fondech zámeckých knihoven v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Archiv České akademie věd, Praha 1995.
- Petřů, Jaroslav: Státní zámek Kroměříž, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, Brno 1967.

- Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky: od prvotisků do konce 19. století, Národní knihovna České republiky, Praha 2006.
- Šimáková, Jitka – Vrchatka, Jaroslav a kol.: Katalog prvotisků Knihovny Národního muzea v Praze a zámeckých a hradních knihoven v České republice, KLP, Praha 2001.
- Tošnerová, Marie: Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Sv. 1, Rukopisné fondy zámeckých, hradních a palácových knihoven, Archiv Akademie věd České republiky, Praha 1995.
- Tošnerová, Marie: Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Sv. 2, Rukopisné fondy archivů v České republice, Archiv Akademie věd České republiky, Praha 1998.
- Tošnerová, Marie: Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Sv. 4, Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice, Archiv Akademie věd České republiky, Komise pro studium a soupis rukopisů, Praha 2004.
- Vlček, Pavel: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Libri, Praha 2001.
- Wirth, Zdeněk – Benda, Jaroslav: Státní hrady a zámky, Orbis, Praha 1955.
- Zamrzlová, Jitka: Sbírký v počítači: muzea, archivy a knihovny v éře digitálních informací, Národní technické muzeum, Praha 2004.

Articles

- Antonín, Luboš: Asijské cestopisy v zámeckých knihovnách, *In: Antique*, ročník IV, č. 2/1997, s. 44-46.
- Antonín, Luboš: Nový svět ve starých tiscích a mapách zámeckých knihoven, *In: Antique*, ročník III, č. 3/1996, s. 30-31.
- Antonín, Luboš: Odras objevitelských, vědeckých a loveckých výprav ve fondech zámeckých knihoven. *In: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska, Sdružení knihoven České republiky, Státní vědecká knihovna v Olomouci, Brno 2000, s. 17-27.*

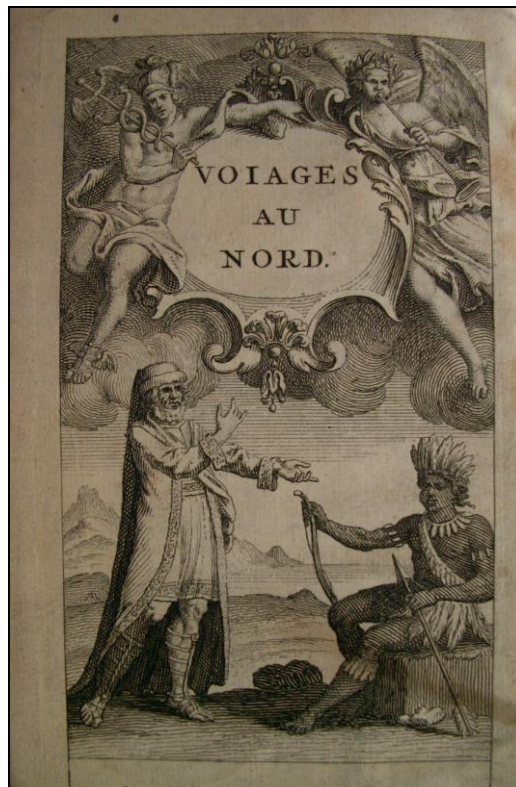
- Mašek, Petr: Zpráva o stavu českých, moravských a slezských zámeckých knihoven, *In: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*, Sdružení knihoven České republiky, Státní vědecká knihovna v Olomouci, Brno 1995, s. 72-74.
- Měsíc, Cyril: Historická knihovna Arcibiskupského zámku v Kroměříži, *In: Krok*, ročník 1, č. 4/2004, s. 29-32.
- Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2003 : současné trendy ve zpřístupňování fondů, Sdružení knihoven České republiky, Státní vědecká knihovna v Olomouci, Brno 2004.
- Radimská, Jitka: Jazyk a řeč knihy : k výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. *In: Opera romanica 11*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2009.
- Veličková, Helena: Konference o historických a vzácných knižních fondech. *In: Knihovní obzor*, ročník 2, č. 4/1994, s. 3-6.
- Vlčková-Butulová, I.: Dějiny zámecké knihovny v Kroměříži v letech 1700-1752. *In: Vlastivědný věstník moravský*, Musejní spolek, Brno 1970.
- Vlčková-Butulová, I.: Dějiny zámecké knihovny v Kroměříži v letech 1752-1850. *In: Vlastivědný věstník moravský*, Musejní spolek, Brno 1971.
- Vlčková-Butulová, I.: Dějiny zámecké knihovny v Kroměříži od roku 1850 až po dnešek. *In: Vlastivědný věstník moravský*, Musejní spolek, Brno 1976.

Annexe

1. Couverture – *Lettres édifiantes et curieuses*, tome I-VIII
2. Illustration du titre – *Recueil de voyages au Nord*
3. Planche de Notre Dame – *Description de la France*
4. Illustrations des costumes – *La Suisse, ou Costumes, Moeurs et Usages des Suisses*
5. Plan de la ville – *Description de la ville de Dresde*
6. Illustration du titre, planche d'un costume – *Costumes anciens et modernes*
7. Plan du fort – *Histoire de l'Isle espagnole ou de S. Domingue*
8. Illustration des produits locaux, la danse des Indiens – *Voyage dans l'Amérique Méridionale*
9. Vue d'intérieur de la bibliothèque – *La Nouvelle bibliothèque*
10. Vue d'intérieur de la bibliothèque – *La Grande salle*

1. *Lettres édifiantes et curieuses* (NK 8224-8231 – C/a, XI, 25-32)

2. *Recueil de voyages au Nord* (NK 12580 – C/i, III, 2)

3. *Description de la France* (1. P, ALS 22.062 – M/b, I, 11)

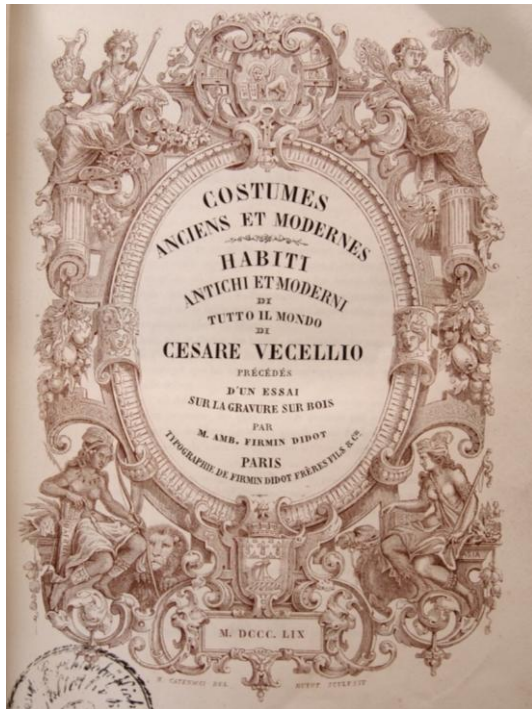

4. *La Suisse, ou Costumes, Moeurs et Usages des Suisses* (NK 571 – A/a, IX/2, 1)

5. *Description de la ville de Dresde* (NK 2590 – A/d, V/2, 27)

6. *Costumes anciens et modernes* (NK 3519 – A/e, VIII/2, 8)

7. *Histoire de l'Isle espagnole ou de S. Domingue* (NK 10.284 – C/e, II/2, 36)

8. *Voyage dans l'Amérique Méridionale* (NK 10.234 – C/e, II, 12)

9. *La Nouvelle bibliothèque (Nová knihovna)*

10. *La Grande salle (Velký sál)*